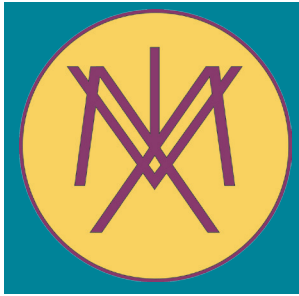

NACIONALINĖ MOKYKLŲ VERTINIMO AGENTŪRA

Bendrojo ugdymo mokykloms skiriamos mokinio krepšelio ir ūkio lėšos

TYRIMO ATASKAITA

2018

NACIONALINĖ MOKYKLŲ
VERTINIMO AGENTŪRA

Bendrojo ugdymo mokykloms skiriamos mokinio krepšelio ir ūkio lėšos

Tyrimo ataskaita

2018

Tyrimą atliko ir ataskaitą parengė
dr. Albinas Kalvaitis

TURINYS

Analizės pagrindimas ir problema	3
Analizės apibūdinimas	7
Analizės laikas ir organizacinės procedūros	8
Analizės rezultatai.....	8
Mokykloms skiriamos mokinio krepšelio lėšos	9
Mokykloms skiriamos mokinio krepšelio lėšos, skirtos atlyginimams	12
Mokykloms skiriamos ūkio lėšos	15
Mokykloms skiriamos ūkio lėšos, skirtos atlyginimams	19
Pagrindinės analizės išvados ir rekomendacijos	24
<i>Priedas. Suminiai analizės duomenys</i>	<i>26</i>

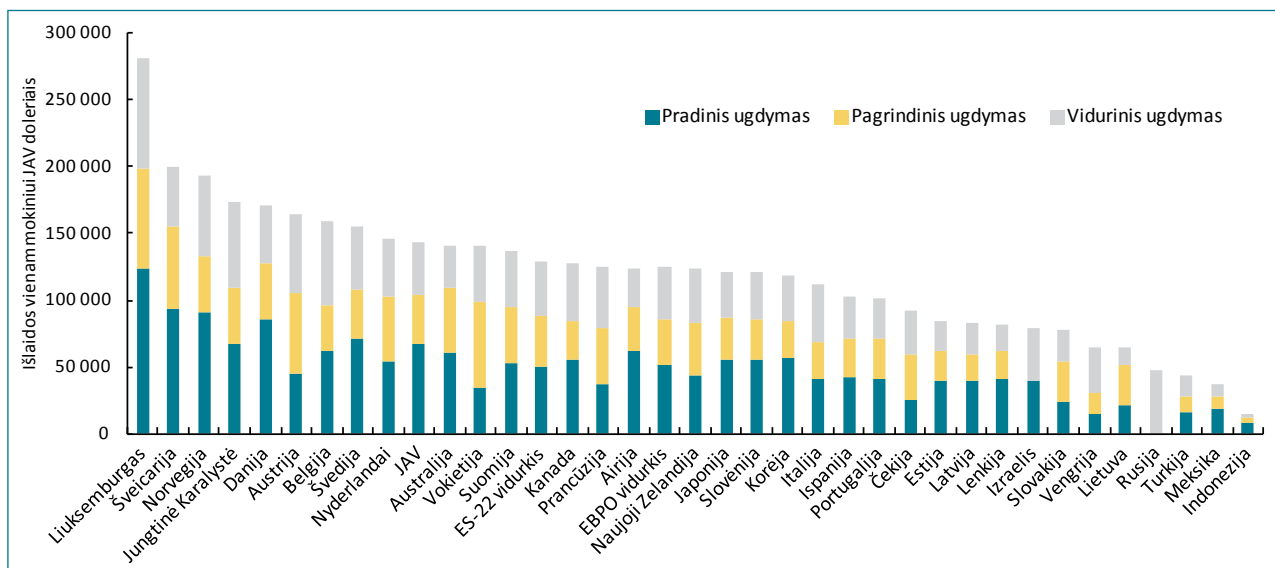
ANALIZĖS PAGRINDIMAS IR PROBLEMA

Nacionalinei švietimo sistemai skiriamas lėšų kiekis ir veiksmingas jų naudojimas daro didelę įtaką valstybės švietimo sistemos kokybei. Švietimo analitikai nustatė, kad išlaidos švietimui valstybėje priklauso nuo:

- pedagogų atlyginimų dydžio;
- su darbuotojų pensija susijusių valstybės įstatymų;
- valstybės nustatyto pedagogų darbo krūvio;
- mokomosios medžiagos ir įvairios švietimui būtinos įrangos kainos;
- valstybės gyventojams siūlomų išsilavinimo rūšių ir įgijimo būdų;
- švietimo sistemoje dalyvaujančių asmenų skaičiaus¹.

Iš Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atliktos analizės matyti, kad, palyginti su kitomis EBPO šalimis, Lietuvoje vienam pagal bendrojo ugdymo programas besimokančiam mokiniui skiriama mažiau lėšų nei daugelyje kitų šalių. Todėl yra didelis poreikis tiek didinti švietimui skiriamas lėšas, tiek turimas lėšas naudoti kuo racionaliau.

1 pav. Išlaidos vienam mokiniui per visą tikėtiną jo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas laikotarpį 2014 m. (perskaičiuota pagal perkamosios galios paritetą, PGP)

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą mokymo lėšos ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo programų įgyvendinimui finansuoti skiriamos iš valstybės biudžeto specialiuųjų tikslinių dotacijų, tvirtinamų savivaldybių biudžetams Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, o ūkio lėšas skiria mokyklos savininko teisės ir pareigas įgyvendi-

¹ Pg. Bildung auf einen Blick 2017. OECD-Indikatoren. S. 206. <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/bildung-auf-einen-blick.htm>.

nanti institucija savo nustatyta tvarka. Mokyklos gali turėti ir kitų savo veiklos finansavimo šaltinių. Galima skirti tokius svarbiausius mokyklų veiklos finansavimo šaltinius:

- 1) iš valstybės biudžeto skiriamos mokinio krepšelio lėšos ir kitos tikslinės dotacijos;
- 2) ūkio lėšos, kurias dažniausiai kaip bendrojo ugdymo mokyklų steigėjos skiria savivaldybės;
- 3) gyventojų ugdymo įstaigoms skiriama 2 proc. sumokėtų mokesčių parama, jeigu šios įstaigos yra užsiregistravusios kaip paramos ir labdaros gavėjos (beveik visos šalies mokyklos yra užsiregistravusios);
- 4) dalyvaujant įvairiuose projektuose (savivaldybių, nacionaliniuose, tarptautiniuose, ir ne tik tiesiogiai susijusiuose su ŠMM) gaunama materialinė (dažniausiai įvairi įranga ir literatūra) ir nematerialinė (paprastai įvairių mokinių ir pedagogų gebėjimų ugdymas) parama;
- 5) už mokyklos teikiamas paslaugas (pavyzdžiui, mokyklos patalpų nuomą) gaunamos pajamos.

Daugiausia lėšų bendrajam ugdymui skiria valstybė kaip dotaciją savivaldybėms finansuojant *mokinio krepšeli*. Mokinio krepšelis įvestas 2001 m. Pagal mokinio krepšelio finansavimo modelį lėšos skiriamos vienam sutartiniam mokiniui vienu metų mokymo reikmėms. Lėšos mokiniui apskaičiuojamos dauginant patvirtintą mokinio krepšelio bazinį dydį iš nustatyto koeficiento. Šie koeficientai yra apibrėžti mokinio krepšelio metodikoje. Jie gali būti ir mažesni, ir didesni už 1. Pavyzdžiui, koeficientas didinamas mažai mokinių turinčių mokyklų (dažniausiai kaimo) mokiniams, specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, tautinių mažumų kalbomis besimokantiems mokiniams ir pan. Nuo 2002 m., vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu, mokinio krepšelio lėšų bendrą sumą tvirtina Švietimo ir mokslo ministerija, paskui paskirsto lėšas kiekvienai savivaldybei, o savivaldybės – savivaldybių ir nevalstybinėms švietimo įstaigoms. Kiekvienai ugdymo įstaigai skiriamos mokinio krepšelio lėšos yra nustatomos metiniame savivaldybės biudžete.

Mokinio krepšelio lėšos gali būti naudojamos tik su ugdymu susijusioms išlaidoms padengti. Mokinio krepšelio metodikoje yra aiškiai apibrėžta, kam gali būti naudojamos mokinio krepšelio lėšos. Nuo 2001 m., kai buvo paskelbta ir patvirtinta mokinio krepšelio metodika, priklausomai nuo šalies mokykloms kylančių ugdymo ir ugdymosi poreikių nežymiai kito konkrečiai nurodomi finansavimo mokinio krepšelio lėšomis tikslai. Šiuo metu mokinio krepšelio lėšos gali būti naudojamos tokiems tikslams:

- 1) pedagogų, mokyklos vadovų, mokyklos bibliotekininkų atlyginimams;
- 2) vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms;
- 3) mokinių pažintinei veiklai ir mokinių profesiniam orientavimui;
- 4) mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų kvalifikacijai tobulinti;
- 5) IKT diegti ir naudotis jomis;
- 6) pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, prevencinėms programoms įgyvendinti;
- 7) brandos egzaminams organizuoti, vykdyti ir vertinti;
- 8) profesinės linkmės moduliams neformaliojo švietimo mokyklose finansuoti;
- 9) formalųjį švietimą papildančio ugdymo programoms finansuoti.

Šiuo metu šalyje yra nuolat renkama informacija apie mokinio krepšelio lėšų panaudojimą savivaldybių lygmeniu, t. y. renkama informacija apie mokinio krepšelio lėšų skyrimą kiekvienai savivaldybei ir informacija apie mokinio krepšelio lėšų panaudojimą kiekvienoje savivaldybėje. Ši informacija skelbiama Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje. Iš tokių duomenų neįmanoma spręsti apie mokinio krepšelio lėšų panaudojimą mokyklos lygiu. Taigi sunku palyginti mokinio krepšelio lėšas, skiriamas miesto ir kaimo mokykloms, įvairių tipų mokykloms, įvairaus mokinių skaičiaus mokykloms ir pan.

Iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams pagal Vyriausybės patvirtintą metodiką savivaldybių mokykloms taip pat skiriama ūkio lėšų mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti.

Antras pagal dydį bendrojo ugdymo mokyklas pasiekiančių lėšų šaltinis yra mokyklos steigėjo skiriamos ūkio lėšos. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu ūkio lėšų skyrimas neregamentuojamas, tik nurodoma, kad ūkio lėšas skiria mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija savo nustatyta tvarka. Kiekvienai ugdymo įstaigai skiriamos ūkio lėšos savivaldybėse gali būti nevienodos. Pagrindinis ūkio lėšų mokykloms skyrimo tikslas yra užtikrinti deramą ugdymo aplinką, bet ugdymo aplinkos užtikrinimo paslaugos gali būti finansuojamos tiek tiesiogiai per mokyklų buhalterijas, tiek per savivaldybės administraciją. Antruoju atveju savivaldybių biudžetuose mokykloms numatytos ūkio lėšos būna mažesnės. Iš mokykloms skiriamų ūkio lėšų taip pat išlaikomi mokyklose dirbantys nepedagoginiai darbuotojai. Nepedagoginiais darbuotojais laikomi tiek, pavyzdžiui, valytojai, kūrikai ar sargai, tiek labiau tiesiogiai ugdymo procese dalyvaujantys asmenys, pavyzdžiui, mokytojų padėjėjai, socialiniai darbuotojai ar sveikatos priežiūros darbuotojai. Šalies savivaldybės, atsižvelgdamos į esamą padėtį ir nusistovėjusias tradicijas, kiekvienais finansiniais metais tvirtindamos savivaldybių biudžetus tvirtina ir kiekvienai ugdymo įstaigai skiriamas ūkio lėšas. Šalies mastu nėra kaip nors plačiau analizuojamos savivaldybių skiriamos ūkio lėšos, juo labiau mokyklų lygiu. Tiesa, bendrojo ugdymo mokyklos kasmet pateikiamoje statistikos formoje „2-mokykla“ (ugdymo aplinka) nurodo tais metais joms skiriamų lėšų aplinkai kiekį. Šios lėšos nėra kaip nors detalizuojamos ir, analizės autoriaus žiniomis, nėra kokių nors nuolatinių išsamesnių informacijos apie mokykloms skiriamas aplinkos lėšas apibendrinimų.

Mokykla papildomų lėšų gali gauti ir kaip *gyventojų jai skirtą 2 proc. sumokėtų mokesčių paramą*, jei yra užsiregistravusi kaip paramos ir labdaros gavėja. Šią informaciją renka Valstybinė mokesčių inspekcija. Taigi yra įmanoma gauti informaciją iš VMI, kiek lėšų kuri nors ugdymo įstaiga kuriais nors metais gavo kaip paramą ir labdarą. Paprastai dėl tokiu būdu surinktų lėšų naudojimo sprendžia mokyklos bendruomenės atstovai: mokyklos tarybos nariai, mokyklos tėvų komiteto nariai, o kai kada sprendimus priima ir vien tik mokyklos vadovybė. Kai kuriose mokyklose sukuriamas specialus paramos mokyklai fondas ir tėvų atstovai yra renkami į šio fondo valdybą, kuri ir sprendžia dėl suaukotų lėšų panaudojimo ugdymo įstaigoje. Taigi būtina neapsiriboti vien VMI disponuojama informacija apie ugdymo įstaigoms suaukotas lėšas, bet ir analizuoti, kaip (kuriems ugdymo ar kitokiems tikslams tenkinti) šitos lėšos mokykloje buvo panaudotos. Tokia analizė Lietuvoje buvo atlikta 2009 m. Tada, rengiant leidinį „Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas“, iš Valstybinės mokesčių inspekcijos buvo gauta informacija apie kiekvienai šalies ugdymo įstaigai, labdaros ir paramos gavėjai, 2008 m. suaukotas lėšas ir atlikta mokyklų vadovų apklausa apie šių lėšų panaudojimo tikslus 2008–2009 m. m. Buvo apklausti beveik visų 2008–2009 m. m. veikusių bendrojo ugdymo mokyklų direktoriai. Paaiškėjo, kad 46 proc. savivaldybių įsteigtų bendrojo ugdymo mokyklų bent dalį gautos paramos skyrė mokyklai reikalingai techninei įrangai įsigyti, 41 proc. – mokyklos patalpų remontui, 30 proc. – mokykliniams baldams įsigyti, 25 proc. – mokymo priemonėms įsigyti, 21 proc. – mokinių ekskursijoms ir kitokiam mokinių skatinimui, 12 proc. – mokyklos ūkinėms išlaidoms apmokėti, 4 proc. – sporto komandų ar meno kolektyvų aprangai įsigyti, o 4 proc. mokyklų gautų lėšų apklausos metu dar nebuvo panaudojusios² (mokyklos paramos ir labdaros forma gautas lėšas galėjo skirti keliems tikslams). Daugiau panašių tyrimų, analizės autoriaus žiniomis, atlikta nebuvo.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos ir jų atstovai plačiai dalyvauja įvairiuose savivaldybių, nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose ir juose dalyvaudami gauna *įvairios materialinės bei nematerialinės*

² Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009, p. 25.

paramos. Materialinė parama paprastai mokykloms yra teikiama kaip ugdymo procesui reikalinga ir su projekto vykdymu susijusi įranga ar literatūra, o nematerialinė parama paprastai būna su projekto vykdymu susijusių mokytojų, mokyklų komandų ar kitų mokyklos bendruomenės narių kvalifikacijos ar kompetencijų tobulinimas. Rašydami ataskaitas, šių nacionalinių ar tarptautinių projektų darbuotojai nurodo projekto vykdymo metu išleistas lėšas, bet būtų labai pravartu sužinoti, kiek tokių lėšų gauna miesto ir kaimo, įvairių tipų ir įvairaus dydžio mokyklos. Kita vertus, norint nuolat rinkti tokią informaciją reikėtų labai daug pastangų, biurokratinių procedūrų ir lėšų, kurios tikrai neatsipirktų. Todėl kol kas tik galima teigti, kad dalyvavimas įvairiuose projektuose yra sunkiai įvertinamas, bet gana svarbus naudos gavimo būdas pedagogams, pedagogų grupėms ir mokyklų bendruomenėms, kai kada paveikiantis ir kitus mokykloms skiriamų lėšų šaltinius. Pavyzdžiui, buvo pastebėta, kad vykdant beveik visas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklas įtraukusį projektą „Mokyklų tobulinimo programa“ ir pasiūlius pedagogų bendruomenei platų nemokamų kvalifikacijos tobulinimo renginių spektrą, mokykloms buvo sunku sunaudoti mokinio krepšelio lėšas, skirtas pedagogų kvalifikacijai tobulinti, ir dalis šių lėšų projekto vykdymo metais būdavo grąžinama į valstybės biudžetą.

Mokyklų teikiamų mokamų paslaugų ir už šias paslaugas gautų pajamų panaudojimo šalies bendrojo ugdymo mokyklose analizė irgi buvo atlikta 2009 m., rengiant leidinį „Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas“³. Tada buvo apklausti beveik visų 2008–2009 m. m. veikusių bendrojo ugdymo mokyklų direktoriai. Paaiškėjo, kad 37 proc. savivaldybių įsteigtų bendrojo ugdymo mokyklų teikė mokamas paslaugas vietos bendruomenei, 5 proc. – mokamas paslaugas teikė tik anksčiau, 12 proc. – mokamų paslaugų dar neteikė, bet ketino teikti, 46 proc. – mokamų paslaugų neteikė ir neketino teikti. Savivaldybių įsteigtose bendrojo ugdymo mokyklose buvo teikiamos tokios mokamos paslaugos: mokyklos patalpų nuoma (55 proc. visų mokamas paslaugas teikiančių mokyklų), sporto įrengimų ar sporto salės nuoma (38 proc.), mokyklos transporto nuoma (16 proc.), organizuojami mokami kursai ir teikiama dokumentų kopijavimo paslauga (po 12 proc.), nuomojami mokyklos turimi IT ištekliai (9 proc.) ir vietos gyventojams teikiamos dušo, pirties, šildymo paslaugos (1 proc.).

Didžiausią dalį visų mokyklos gaunamų lėšų sudaro mokinio krepšelio lėšos ir ūkio lėšos. Šios lėšos ir užtikrina ugdymo proceso vyksmą mokykloje. Svarbu aiškintis, kaip šios lėšos pasiskirsto Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose ir nuo kokių bendrojo ugdymo mokyklų ypatumų priklauso vidutinis jų mokinių faktiškai gaunamų lėšų dydis. Detalesnė bendrojo ugdymo mokykloms skiriamų lėšų analizė gali padėti rengti mokyklų finansavimo reformas, sklandžiau pereiti prie naujos mokymo lėšų skyrimo metodikos taikymo.

Analizės tikslas – išsiaiškinti šalies bendrojo ugdymo mokykloms tenkančių mokinio krepšelio ir ūkio lėšų dydį, pateikti rekomendacijų dėl racialesnio jų naudojimo.

Analizei keliami šie uždaviniai:

1. Nustatyti šalies bendrojo ugdymo mokykloms tenkančių mokinio krepšelio lėšų priklausomybę nuo svarbiausių mokyklos ypatumų.
2. Nustatyti šalies bendrojo ugdymo mokykloms tenkančių ūkio lėšų priklausomybę nuo svarbiausių mokyklos ypatumų.
3. Suformuluoti rekomendacijas veiksmingesniam bendrojo ugdymo mokykloms skiriamų lėšų naudojimui.

³ Plg. Lietuva. Švietimas regionuose 2009. Švietimo valdymas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009, p. 26–27.

ANALIZĖS APIBŪDINIMAS

ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento direktorius Aidas Aldakauskas suformulavo užduotį aiškintis, kiek valstybei kainuoja vieno bendrojo ugdymo mokyklos mokinio ugdymas. Konsultuojant ŠMM Regioninės politikos analizės skyriaus vyresniajai specialistei Reginai Pocienei prieita prie išvados, kad reikiamą informaciją lengviausia surinkti iš kasmet tvirtinamų savivaldybių biudžetų. Juose nurodoma, kiek kiekvienai ugdymo įstaigai savivaldybė skiria mokinio krepšelio lėšų, iš jų – atlyginimams, taip pat ūkio lėšų, iš jų – atlyginimams. Todėl galima lengvai apskaičiuoti vienam mokiniui tenkančias lėšas ir aiškiai atskirti lėšas, tenkančias atlyginimams ir kitiems ugdymo bei ugdymo aplinkos užtikrinimo poreikiams tenkinti.

Buvo nutarta skaičiuoti vidutiniškai vienam mokiniui tenkančias lėšas 2014 m., 2016 m. ir 2018⁴ m. Lyginant trejų metų lėšas galima nustatyti susiformavusias ar besiformuojančias bendrojo ugdymo mokyklų finansavimo tendencijas.

Tačiau lėšos mokyklai skiriamos finansiniams metams, kurie atitinka kalendorinius metus, o mokiniai mokyklose skaičiuojami mokslo metais, trunkančiais nuo rugsėjo iki kitų metų rugpjūčio mėnesio. Taigi tais pačiais finansiniais metais rugsėjo mėnesį mokykloje gali keistis mokinių skaičius, mokykla (paprastai dėl mokinių skaičiaus naujais mokslo metais sumažėjimo) gali keisti savo tipą, tapti kitos mokyklos skyriumi arba apskritai užsidaryti. Pasirinktas įprastas šios problemos sprendimo būdas: skaičiuojant vienam mokiniui tenkančias lėšas remtasi metais prieš tai fiksuotu mokinių skaičiumi mokykloje, t. y. 2014 m. mokyklai skirtos lėšos dalintos iš 2013 m. rudenį fiksuoto mokinių skaičiaus toje mokykloje, 2016 m. skirtos lėšos – iš 2015 m. fiksuoto mokinių skaičiaus, o 2018 m. pradžioje skirtos lėšos – iš 2017 m. fiksuoto mokinių skaičiaus.

Paskutiniaisiais metais bendrojo ugdymo mokyklose (ypač kaime) steigiami ikimokyklinio ugdymo skyriai. Statistinių duomenų, pavyzdžiui, 2017 m., analizė rodo, kad pagal ikimokyklinio ugdymo programas ugdomų vaikų turėjo 487 šalies bendrojo ugdymo mokyklos (48 proc. visų tais metais veikusių savivaldybių įsteigtų bendrojo ugdymo mokyklų). Mokinio krepšelio dydis bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui ir ikimokyklinio ugdymo vaikui skiriasi⁵, bet analizės metu šių savivaldybėms ir atskiroms mokykloms skiriamų bendrojo ugdymo mokyklos mokinio krepšelio ir ikimokyklinio ugdymo krepšelio lėšų atskirti nepavyko. Savivaldybių biudžetuose nurodoma bendra mokyklai skirtų lėšų suma, o ŠMM interneto svetainėje nurodant savivaldybėms skirtas ir panaudotas mokinio krepšelio lėšas irgi nėra atskiriamos bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir skyrių auklėtiniams skirtos lėšos. Galima manyti, kad realiosios mokinio krepšelio lėšos yra didesnės, nei buvo nustatyta ataskaitoje aprašomos analizės metu.

Renkant duomenis analizei apsiribota padėties savivaldybių įsteigtose bendrojo ugdymo mokyklose aiškinimusi ir neanalizuota padėtis valstybinėse bei nevalstybinėse bendrojo ugdymo mokyklose.

⁴ Buvo analizuotos tik metų pradžioje 2018 m. savivaldybių biudžetuose mokykloms planuotos skirti mokinio krepšelio lėšos, be valstybės papildomai 2018 m. rudenį mokytojų atlyginimams didinti skirtų lėšų.

⁵ Ikimokyklinio ugdymo programos krepšelis vienam vaikui yra maždaug trečdaliu mažesnis nei mokinio krepšelis, nes pagal ikimokyklinio ugdymo programą ugdomam vaikui skiriama dotacija iš valstybės biudžeto tik už 20 valandų per savaitę, o kitą dalį skiria ugdymo įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija.

Dėl finansinių metų ir mokslo metų trukmės neatitikties susidurta su dar viena iki duomenų rinkimo pradžios autoriui nežinota aplinkybe. Kai kurios savivaldybės nurodė, kad, siekdamas padėti mokykloms, kuriose nuo rugsėjo mėnesio aiškiai didėja ugdomų mokinių skaičius, jos iki 7 proc. mokinio krepšelio lėšų iki rugsėjo mėnesio neskiria jokiai mokyklai, o rudenį padalina mokykloms pagal nuo rugsėjo mėnesio susiformavusius mokinių srautus. Dėl šios priežasties vidutiniai 2018 m. mokinio krepšelio lėšų dydžiai, kaip atrodo, faktiškai turėtų būti truputį didesni, negu apskaičiuoti.

Surinkus duomenis analizuota, kiek lėšų gauna miesto ir kaimo mokyklų mokiniai. Miesto mokyklos nustatytos pagal Lietuvos statistikos departamento taikomą Lietuvos miestų sąrašą. Kai kuriuose šio sąrašo miestuose veikia tik viena bendrojo ugdymo mokykla.

2014 m. Lietuvos pinigine priemonė buvo litas, taigi ir savivaldybių biudžetuose mokykloms skirtos lėšos buvo nurodytos litais. Renkant duomenis, savivaldybių atstovai litus perskaičiavo į eurus. Jei renkant informaciją savivaldybės 2014 m. duomenis pateikė litais, nurodytas lėšas į eurus perskaičiavo analizės autorius.

ANALIZĖS LAIKAS IR ORGANIZACINĖS PROCEDŪROS

Analizės užduotis autoriui buvo suformuluota 2018 m. sausio mėnesį. 2018 m. kovo–gegužės mėnesiais, inicijavus ŠMM Strateginių programų skyriui, buvo renkami reikalingi 2014, 2016 ir 2018 metų savivaldybių biudžetų duomenys – informacija apie tai, kiek mokinio krepšelio ir ūkio lėšų, iš jų atlyginimams, buvo skirta kiekvienai veikusiai bendrojo ugdymo mokyklai. Informacinių technologijų centro darbuotojai pateikė savivaldybių įsteigtose bendrojo ugdymo mokyklose 2013, 2015 ir 2017 m. besimokiusių mokinių ir šių mokyklų ikimokyklinio ugdymo skyriuose ugdytų vaikų skaičių.

Analizės autorius, remdamasis ITC pateiktais duomenimis apie ugdytų mokinių ir ikimokyklinio ugdymo skyriaus vaikų skaičių ir savivaldybių pateikta informacija, 2018 m. balandžio–birželio mėnesiais apskaičiavo, kiek lėšų teko kiekvienos bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui ir ikimokykliniui. Paskui buvo analizuojami duomenys ir rengiama tyrimo ataskaita.

ANALIZĖS REZULTATAI

Remiantis atliktos analizės rezultatais galima pateikti du siūlymus, kaip veiksmingiau naudoti mokyklų gaunamas lėšas:

1. Švietimo ir mokslo ministerija, pagal savivaldybės mokyklose besimokančių mokinių skaičių apskaičiavusi mokinio krepšelio lėšų poreikį, tikslinę dotaciją mokinio krepšeliui finansuoti perveda savivaldybėms. Mokinio krepšelio metodikoje nurodytą savivaldybėms pervestų mokinio krepšelio lėšų dalį savivaldybės savo nustatyta tvarka tiesiogiai naudoja mokymo reikmėms tenkinti (pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, brandos egzaminams organizuoti ir vykdyti ir pan.) ir mokykloms neperveda. Vis dėlto didžioji savivaldybėms skirtų mokinio krepšelio lėšų dalis pervedama ugdymo įstaigoms. Galima manyti, kad, jei žinoma,

kiek lėšų yra pervesta savivaldybei ir kaip tos lėšos paskirstytos mokykloms, yra įmanoma apskaičiuoti, kiek vidutiniškai vienam mokiniui skirtų mokinio krepšelio lėšų liko savivaldybėje ir buvo tiesiogiai panaudota mokymo reikmėms tenkinti. Atrodytų, kad tai padaryti gana lengva: ŠMM interneto svetainėje skelbiamas kiekvienais metais savivaldybėms skirtų ir panaudotų mokinio krepšelio lėšų kiekis ir tose savivaldybėse ugdomų bendrojo ugdymo mokyklų mokinių, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose dalyvaujančių vaikų skaičius. Bet viešai pateikiami tik bendri duomenys apie visas savivaldybėms skirtas mokinio krepšelio lėšas, o ikimokykliniam ugdymui skirtas vaiko krepšelis yra aiškiai mažesnis nei bendrojo ugdymo mokyklos mokinio krepšelis. Todėl iš viešai skelbiamų duomenų yra neįmanoma apskaičiuoti, kuri vieno vidutinio bendrojo ugdymo mokyklos mokinio krepšelio lėšų dalis paskirstoma visos savivaldybės lygiu ir nepatenka į mokyklas. Organizuojant veiksmingą mokinio krepšelio lėšų paskirstymo ir naudojimo stebėseną, būtų naudinga skelbti detalesnę informaciją apie savivaldybėms skiriamas ir savivaldybės bei ugdymo įstaigos lygiais panaudojamas lėšas, taip pat atskirai nurodyti bendrojo ugdymo mokyklos mokinio lėšas, ikimokyklinio ugdymo vaiko krepšelio lėšas ir priešmokyklinio ugdymo vaiko krepšelio lėšas.

2. Surinkti duomenys rodo, kad gana didelė bendrojo ugdymo mokyklų vadovų ir mokyklų buhalterių dalis kasmet disponuoja labai didelėmis lėšomis. Pavyzdžiui, 2018 m. iš 1014 analizuotų bendrojo ugdymo mokyklų 192 mokykloms mokinio krepšelio lėšų skirta nuo 500 tūkst. iki 750 tūkst. eurų, 111 mokyklų – nuo 750 tūkst. iki 1 milijono eurų, o 63 mokykloms – daugiau nei vienas milijonas eurų. Be to, 204 mokykloms 2018 m. ūkio lėšų skirta nuo 300 tūkst. iki 450 tūkst. eurų, o 41 mokyklai – daugiau nei 450 tūkst. eurų. Sudėjus bendrojo ugdymo mokykloms 2018 m. skirtas mokinio krepšelio ir ūkio lėšas paaiškėjo, kad 254 šalies mokyklos 2018 m. disponuoja biudžetu nuo 500 tūkst. iki 750 tūkst. eurų, 171 mokykla – nuo 750 tūkst. iki 1 milijono eurų, 176 mokyklos – nuo 1 milijono iki 1,5 milijono eurų, o 33 mokyklų turimos mokinio krepšelio ir ūkio lėšos viršija 1,5 milijono eurų. Racionalus tokių lėšų valdymas kelia didelius reikalavimus mokyklų vadovams ir mokyklų buhalteriams, todėl vertėtų pagalvoti apie bent daugiau mokinių turinčių mokyklų vadovų finansinių kompetencijų tobulinimą.

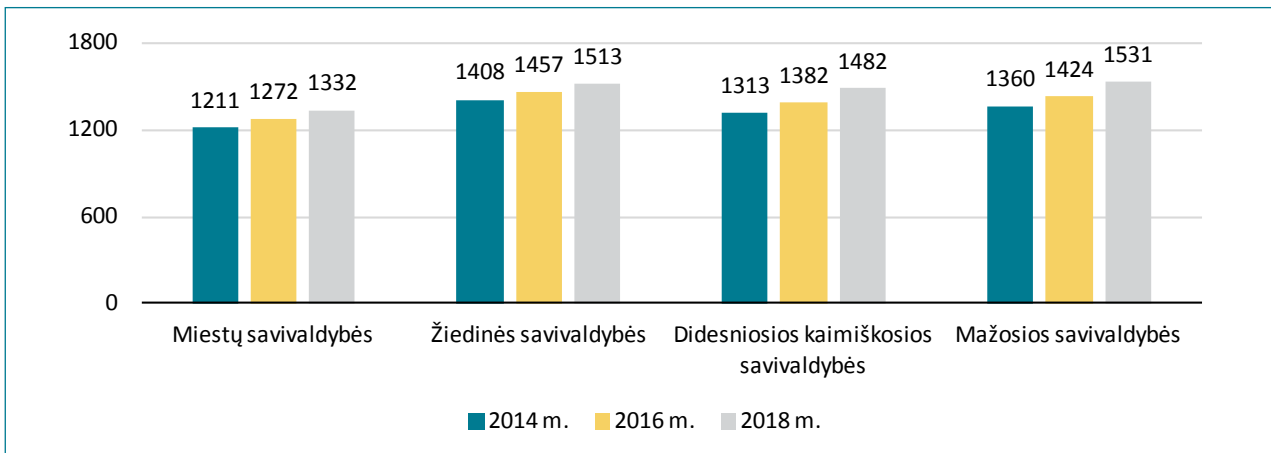
Mokykloms skiriamos mokinio krepšelio lėšos

Mokyklos gautos mokinio krepšelio lėšos leidžiamos griežtai mokinio krepšelio metodikos nurodomais tikslais. Daugiausia lėšų skiriama pedagogų (mokytojų) darbo užmokesčiui (2017 m., pavyzdžiui, šalies mastu tam buvo skirta 94,0 proc. visų mokinio krepšelio lėšų), vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms įsigyti (3,4 proc.), IKT diegti ir naudoti (0,7 proc.) ir pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, prevencinėms programoms įgyvendinti (0,6 proc.). Šalies mastu 2014 m. bendrojo ugdymo mokykloms savivaldybės vidutiniškai vienam mokiniui skyrė 1282 eurus, 2016 m. – 1344 eurus, o 2018 m. – 1420 eurų.

Bazinį mokinio krepšelio dydį kasmet nustato Vyriausybė. Bazinis mokinio krepšelio dydis nėra lygus konkrečiam mokiniui tenkančiam mokinio krepšelio dydžiui. Kaime gyvenančio mokinio ugdymui skiriama daugiau lėšų, nes kaimo mokyklose klasės yra mažesnės, todėl ir mokinių ugdymo išlaidos būna didesnės. Didesnį krepšelį turi ir mokyklos tautinės mažumos kalba, taip pat specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Dėl šių priežasčių konkrečios mokyklos gaunamas mokinio krepšelio dydis gali skirtis nuo tokį pat mokinių skaičių turinčios tokio pat tipo ir tokio pat dydžio gyvenvietėje veikiančios įstaigos mokinio krepšelio. Todėl svarbu žinoti, kokio dydžio mokinio krepšelio lėšomis disponuoja įvairios ugdymo įstaigos.

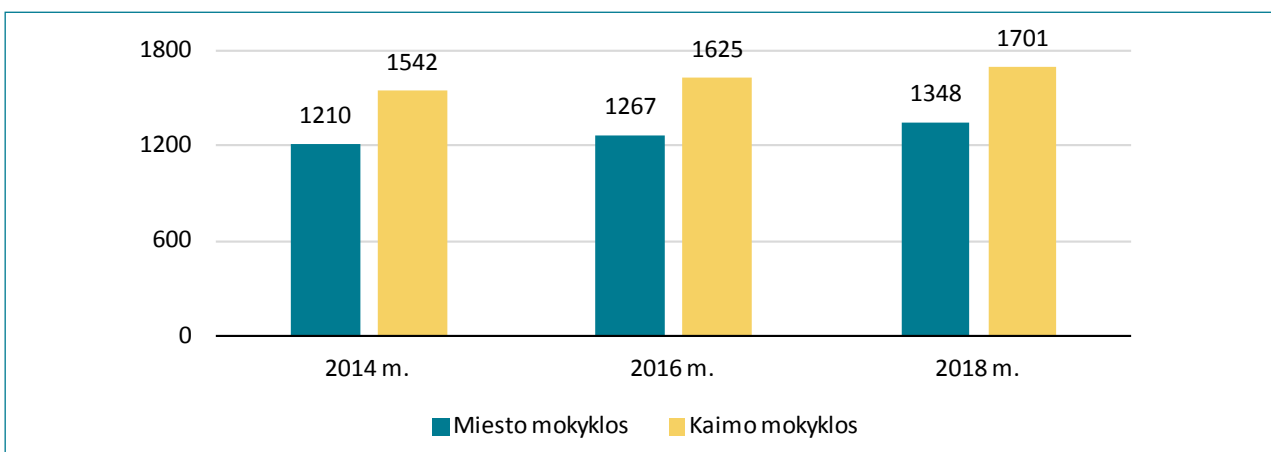
Pagal ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento taikomą savivaldybių klasifikaciją visos 60 šalyje veikiančių savivaldybių skirstomos į miestų (neturinčių kaimo gyventojų) savivaldybes, žiedines savivaldybes (įsikūrusias aplink didžiuosius Lietuvos miestus ir paprastai turinčias labai mažą dalį miesto gyventojų), didesniąsias kaimiškasias savivaldybes (savivaldybes, kuriose gyvena ir miesto, ir kaimo gyventojai ir bendras gyventojų skaičius gana didelis) ir mažąsias savivaldybes (savivaldybes, kuriose gyvena mažai gyventojų ir dėl to kyla specifinių sunkumų organizuojant bendrojo ugdymo mokyklų tinklą).

2 pav. Mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos (vienam mokiniui, Eur) pagal savivaldybės tipą

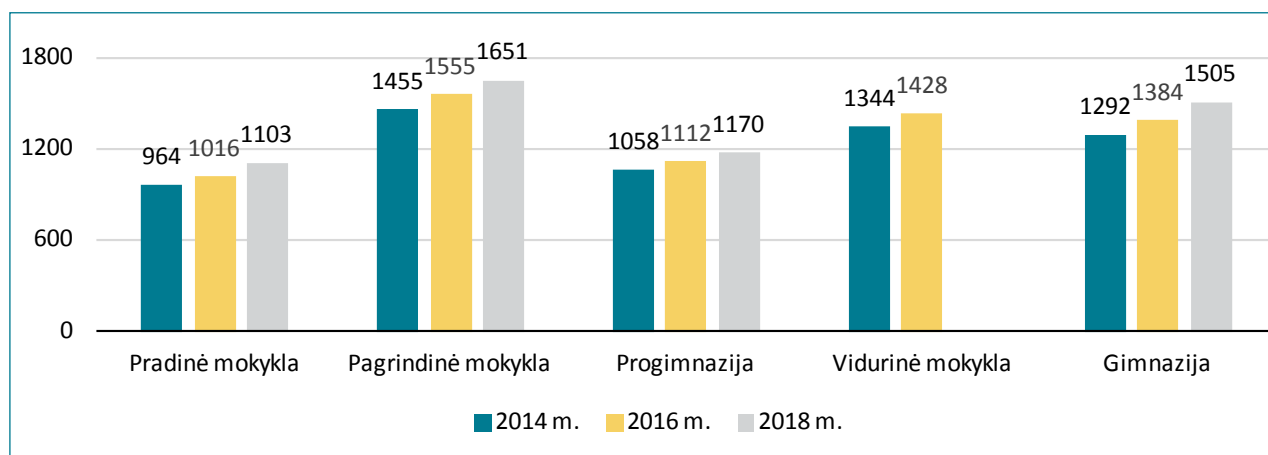
Iš 2 pav. matyti, kad mažiausias mokinio krepšelis tenka miestų savivaldybių mokykloms. Miestų savivaldybėse paprastai veikia didžiausios pagal mokinių skaičių bendrojo ugdymo mokyklos, kurioms pagal mokinio krepšelio metodiką numatyti mažesni bazinio mokinio krepšelio koeficientai. Didžiausias mokinio krepšelis tenka mažosiose savivaldybėse ir žiedinėse savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms – jose mokosi kur kas mažiau mokinių ir joms pagal mokinio krepšelio metodiką numatyti didesni bazinio mokinio krepšelio koeficientai. Tą pat galima pasakyti ir lyginant miesto ir kaimo mokykloms skiriamas mokinio krepšelio lėšas (3 pav.) – kaimo mokyklose paprastai mokosi mažiau mokinių ir joms pagal mokinio krepšelio metodiką numatyti didesni bazinio mokinio krepšelio koeficientai.

3 pav. Miesto ir kaimo mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Mokinio krepšelio lėšos skiriasi ir pagal bendrojo ugdymo mokyklos tipą.

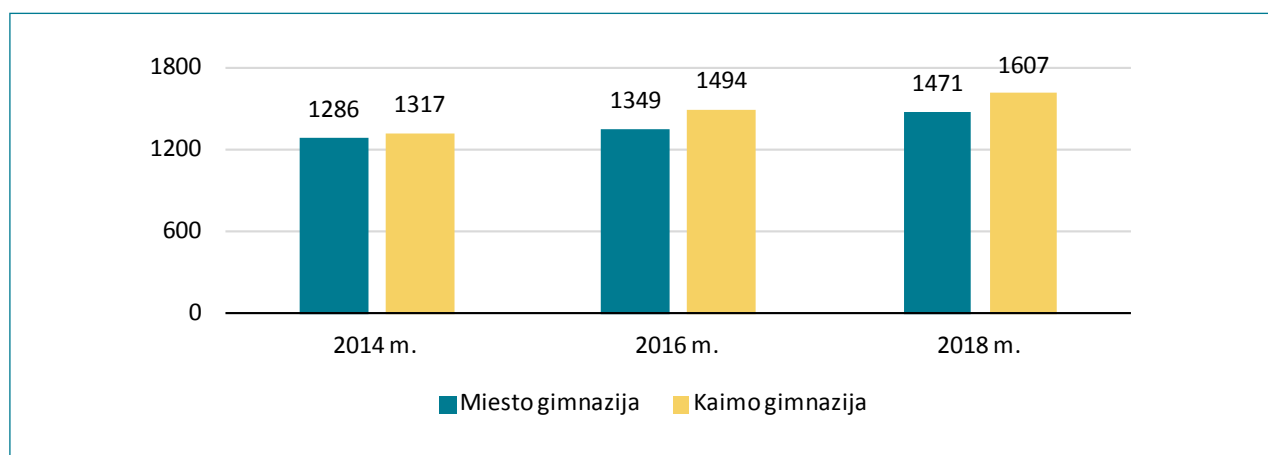
4 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Iš 4 pav. matyti, kad mažiausią krepšėlį vienam mokiniui gauna pradinės mokyklos. Didžiausias mokinio krepšelis vienam mokiniui skiriamas pagrindinėms mokykloms ir gimnazijoms.

Lietuvoje veikia iš esmės besiskiriančios gimnazijos – vadinamosios „trumposios“ keturių klasių ir „ilgosios“ dvylikos klasių gimnazijos. Kaimo vietovėse veikia tik „ilgosios“ gimnazijos. Dėl ugdymo organizavimo ypatumų mieste irgi yra viena kita „ilgoji“ gimnazija, bet iš esmės visos „trumposios“ gimnazijos veikia miestuose. Vienam „ilgosios“ ir „trumposios“ gimnazijos mokiniui skiriamos lėšos turėtų skirtis, bet ITC pateiktoje mokyklas apibūdinančioje informacijoje gimnazijų klasių skaičius nurodytas nebuvo. Dėl to gimnazijas analizės autorius suskirstė į miesto ir kaimo, kad būtų galima palyginti vidutinį vienam miesto ir kaimo gimnazijos mokiniui tenkančio mokinio krepšelio dydį.

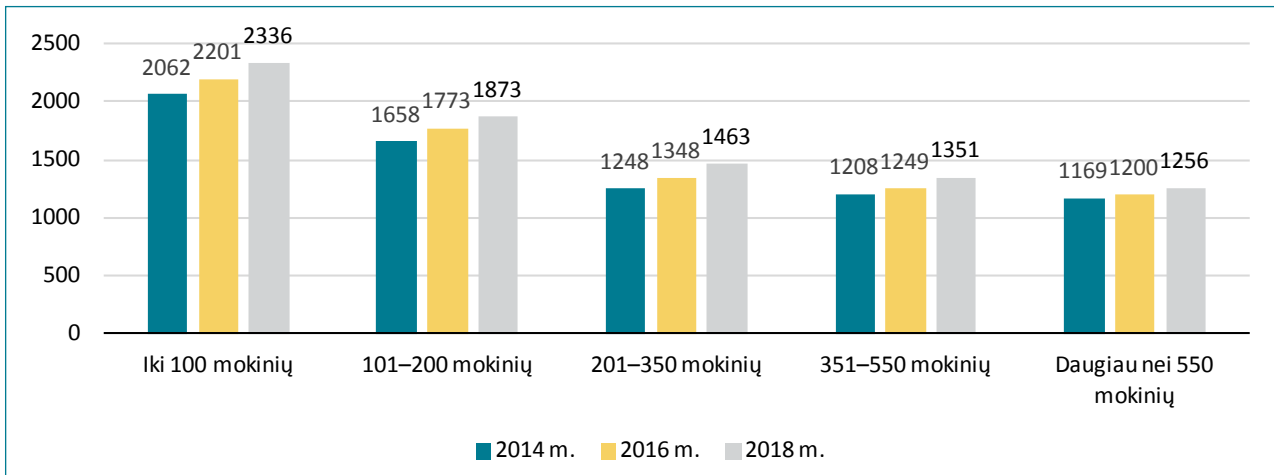
5 pav. Miesto ir kaimo gimnazijoms skirtos mokinio krepšelio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Iš 5 pav. matyti, kad miesto ir kaimo gimnazijų vienam mokiniui skiriamos krepšelio lėšos skiriasi nežymiai. Kaimo gimnazijų gaunamos mokinio krepšelio lėšos yra didesnės, bet skirtumas, lyginant su miesto gimnazijų mokinio krepšeliu, neviršija pusantro šimto eurų.

Pagal mokinio krepšelio metodiką mažiau mokinių turinčioms mokykloms yra nustatyti didesni bazinio mokinio krepšelio koeficientai, todėl mažų bendrojo ugdymo mokyklų (dažniau veikiančių kaime) gaunamos vieno mokinio krepšelio lėšos yra didesnės. Iš gautų duomenų buvo apskaičiuotas įvairaus dydžio bendrojo ugdymo mokyklų gaunamas vidutinis mokinio krepšelis.

6 pav. Įvairaus dydžio mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

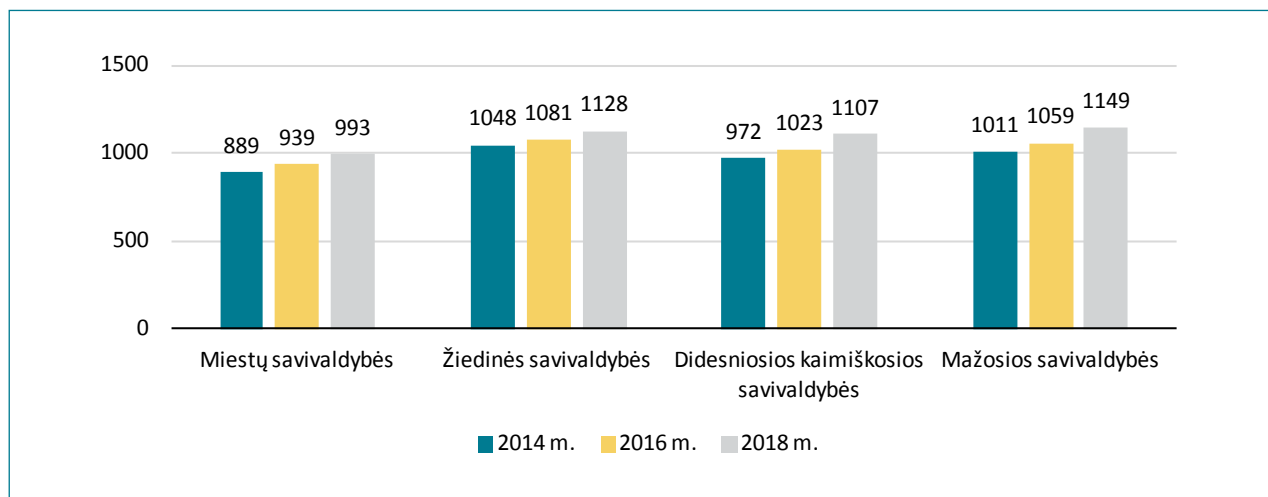
Iš 6 pav. matyti, kad didžiausią mokinio krepšelį gauna mažiausiai mokinių turinčios bendrojo ugdymo mokyklos, o mažiausią – turinčios daugiausiai mokinių. Mokyklos, kuriose mokosi iki 100 mokinių, gauna beveik dvigubai didesnę mokinio krepšelį nei mokyklos, kuriose mokosi daugiau nei 550 mokinių. Iš 6 pav. taip pat matyti, kad itin didelis mokinio krepšelis skiriamas bendrojo ugdymo mokykloms, kuriose mokosi iki 200 mokinių. Daugiau nei 200 mokinių turinčių mokyklų gaunamas mokinio krepšelis tarpusavyje skiriasi ne taip jau labai. Nacionalinio egzaminų centro atliekami mokinių pasiekimų tyrimų ir nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai rodo, kad teikiamas ugdymas mažai mokinių turinčiose mokyklose, nepaisant mažesnio vidutiniškai vienam mokytojų tenkančio mokinių skaičiaus, paprastai nėra geresnis, o dažnai ir prastesnis nei didesnėse pagal mokinių skaičių mokyklose. Vadinas, mažų bendrojo ugdymo mokyklų (paprastai kaimo vietovėse) išlaikymas nėra susijęs su geresniu ugdymu, tai labiau politinis mokyklų steigėjų sprendimas. Todėl bendrojo ugdymo mokyklų steigėjams, siekiantiems racionaliai naudoti švietimui skiriamas mokinio krepšelio lėšas, būtina apsispręsti, ar verta savo savivaldybėje išlaikyti taip brangiai kainuojantį ir dažnai neefektyvų mažai mokinių turinčių bendrojo ugdymo mokyklų tinklą.

Mokykloms skiriamos mokinio krepšelio lėšos, skirtos atlyginimams

Mokinio krepšelio lėšas skiriant ugdymo įstaigoms, savivaldybės biudžete jų panaudojimo tikslai, skirtingai nei visos šalies lygiu, nėra smulkiai detalizuojami, nebūna nurodoma, kiek lėšų, pavyzdžiui, numatoma skirti mokykloje diegti IKT ar tobulinti mokyklos mokytojų kvalifikaciją. Savivaldybių biudžetuose nurodomos ugdymo įstaigai skirtos mokinio krepšelio lėšos ir iš jų lėšos, skirtos atlyginimams. Analizės metu skaičiuota, kokia mokykloms skirtų mokinio krepšelio lėšų dalis buvo skirta atlyginimams. Paaiškėjo, kad 2014 ir 2016 m. atlyginimams buvo skirta 74 proc. mokykloms skirtų mokinio krepšelio lėšų, o 2018 m. – 75 proc. Tai pasakytina apie visų tipų mokyklas. Išimtis buvo 2014 ir 2016 m.

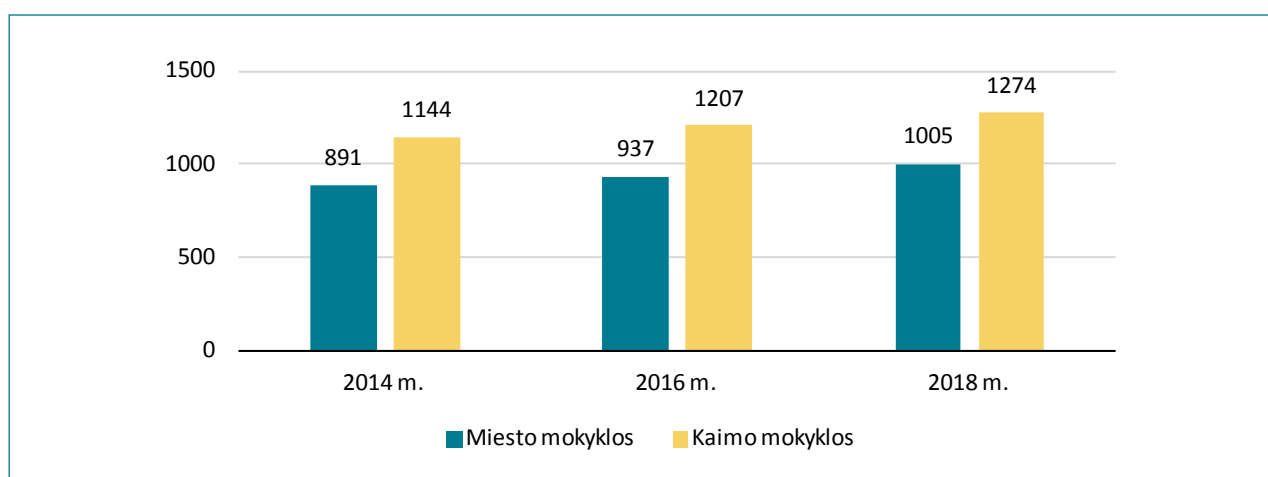
mažoms mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams. 2014 m. mokykloms, kuriose mokėsi iki 100 mokinių, atlyginimams skirta 76 proc., o 2016 m. – 75 proc. visų mokinio krepšelio lėšų. Mažiausiai mokinio krepšelio lėšų atlyginimams (vienam mokiniui) skirta miestų savivaldybių mokykloms, o daugiausiai – mažųjų savivaldybių mokykloms (7 pav.).

7 pav. Mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur) pagal savivaldybės tipą

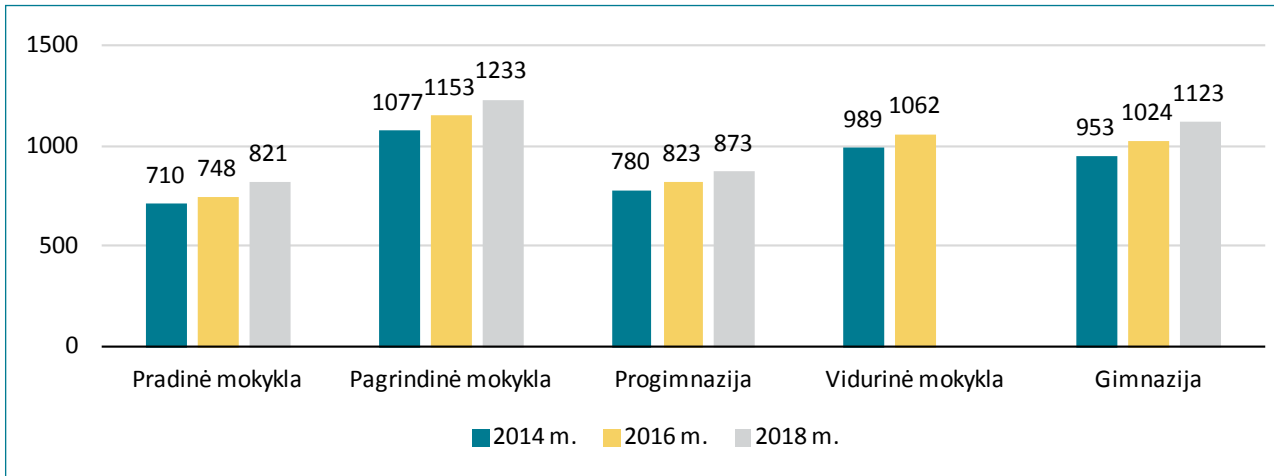
Analizuojant atlyginimams skirtas mokinio krepšelio lėšas miesto ir kaimo mokyklose matyti, kad aiškiai daugiau lėšų vienam mokiniui buvo skiriama kaime veikiančioms mokykloms (8 pav.).

8 pav. Miesto ir kaimo mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

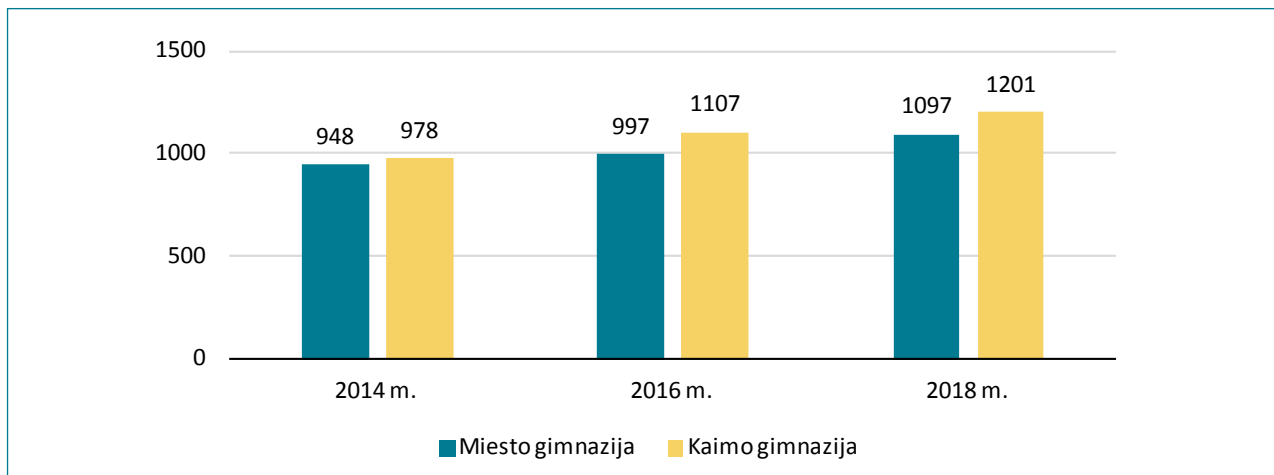
Analizuojant atlyginimams skirtas mokinio krepšelio lėšas pagal mokyklos tipą matyti, kad mažiau lėšų buvo skiriama pradinėms mokykloms ir progimnazijoms, o aiškiai daugiau – pagrindinėms mokykloms (9 pav.).

9 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

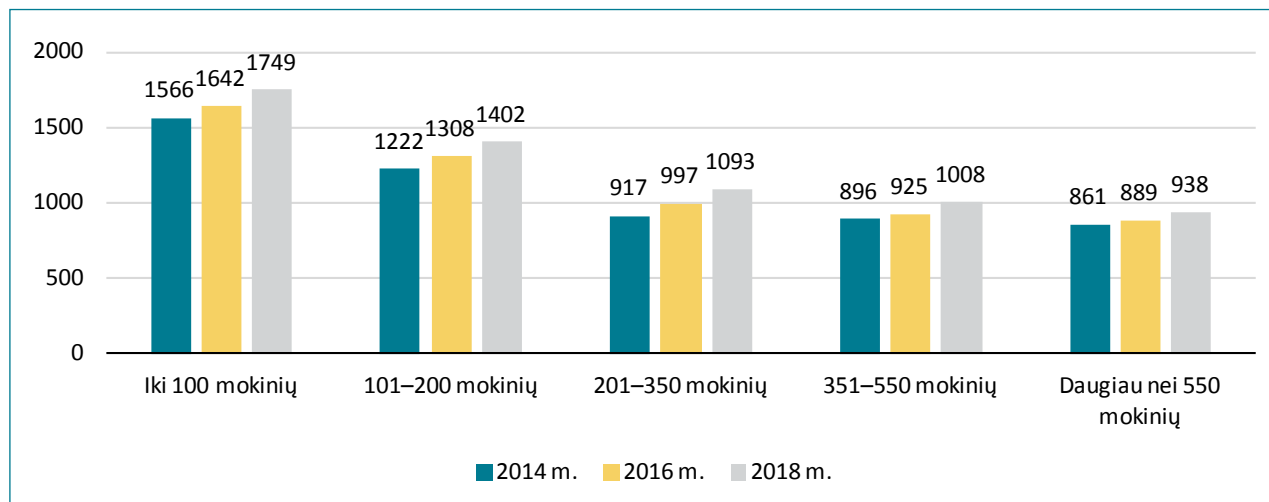
Lyginant miesto ir kaimo gimnazijoms atlyginimams skiriamas mokinio krepšelio lėšas galima teigti, kad didelio skirtumo tarp jų nėra (10 pav.).

10 pav. Miesto ir kaimo gimnazijoms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

Daugiausiai mokinio krepšelio lėšų atlyginimams (vienam mokiniui) buvo skirta mažiau nei 200 mokinių turinčioms mokykloms (11 pav.).

11 pav. Įvairaus dydžio mokykloms skirtos mokinio krepšelio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

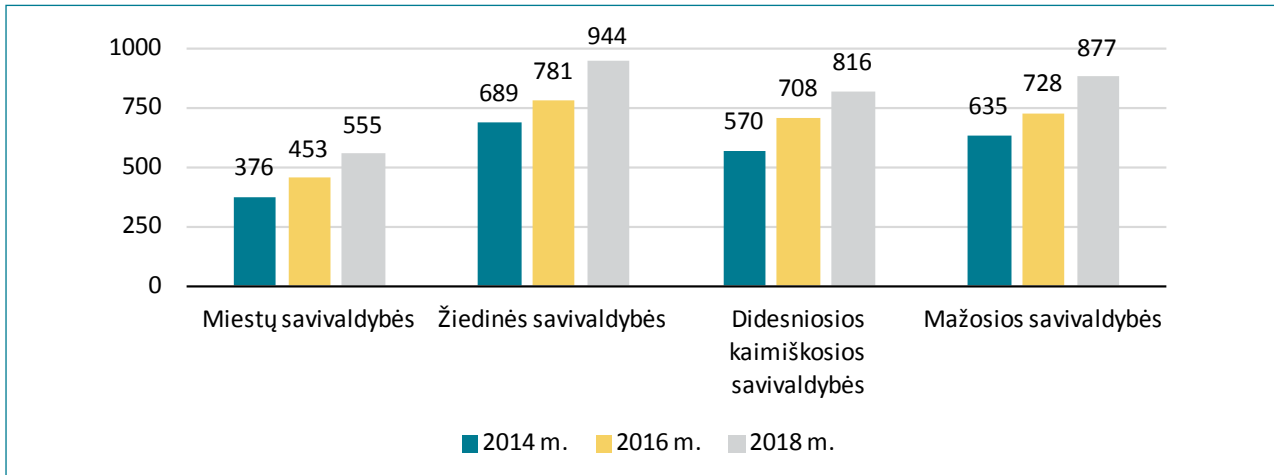
Mokykloms skiriamos ūkio lėšos

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą mokyklai ūkio lėšas savo nustatyta tvarka skiria mokyklos savininko teisės ir pareigos įgyvendinanti institucija. Iš mokyklos steigėjo skirtų ūkio lėšų mokamas atlyginimas mokyklos nepedagoginiams darbuotojams ir joje užtikrinama deramo lygio ugdymosi aplinka. Kiekviena savivaldybė dėl ūkio lėšų dydžio mokykloms sprendžia savarankiškai ir atsižvelgdama į nuo seno savivaldybėje susiklosčiusią tvarką. Pavyzdžiui, jei mokyklos pačios užsiima mokinių vežiojimu, šiai funkcijai vykdyti mokyklai skiriama daugiau ūkio lėšų, o jei mokinių vežiojimu užsiima kita organizacija (pavyzdžiui, savivaldybėje veikianti keleivių vežiojimo įmonė), lėšos mokinių vežiojimui mokyklai nėra skiriamos. Lygiai taip pat yra ir su kitomis ugdymosi aplinką užtikrinančiomis priemonėmis: jei mokykla pati organizuoja mokyklos valgyklos darbą, jai yra skiriama daugiau ūkio lėšų, jei mokyklos valgyklos patalpos išnuomojamos išorės paslaugos tiekėjui, mažiau; jei mokykla pati užtikrina mokyklos valytojų ir sargų darbą, jai skiriama daugiau ūkio lėšų, jei savivaldybė dėl valymo ar apsaugos paslaugų teikimo mokykloms sudaro sutartį su išoriniu paslaugų teikėju ir tiesiogiai moka už šias paslaugas, mokykloms skiriama mažiau ūkio lėšų, ir pan. Mokyklai skiriamos didesnės ūkio lėšos taip pat, pavyzdžiui, gali rodyti, kad dėl mokinių skaičiaus mažėjimo mokykloje yra daug menkiausiai naudojamų patalpų, kurias vis tiek reikia šildyti. Kita vertus, pavyzdžiui, jei savivaldybėje nutariama daugiau dėmesio skirti specialiujų ugdymosi poreikių mokinių ugdymui ir mokyklose įdarbinama daugiau mokytojo padėjėjų (nepedagoginių darbuotojų), mokykloms skiriamos ūkio lėšos irgi padidėja. Šiaip ar taip, savivaldybių skiriamos ūkio lėšos irgi yra švietimo sistemoje naudojamos lėšos ir todėl svarbu analizuoti, ar jos išleidžiamos racionaliai.

Savivaldybių biudžetų analizės rezultatai leidžia teigti, kad vidutiniškai vienam bendrojo ugdymo mokyklose ugdytam mokiniui ūkio lėšų 2014 m. buvo skirta 503 eurai, 2016 m. – 605 eurai, o 2018 m. – 715 eurų. Taigi mokykloms skiriamos ūkio lėšos yra maždaug perpus mažesnės už joms skiriamas mokinio krepšelio lėšas. Lyginant 2014, 2016 ir 2018 m. matyti, kad mokykloms skiriamos ūkio lėšos vienam mokiniui didėjo maždaug po 100 eurų.

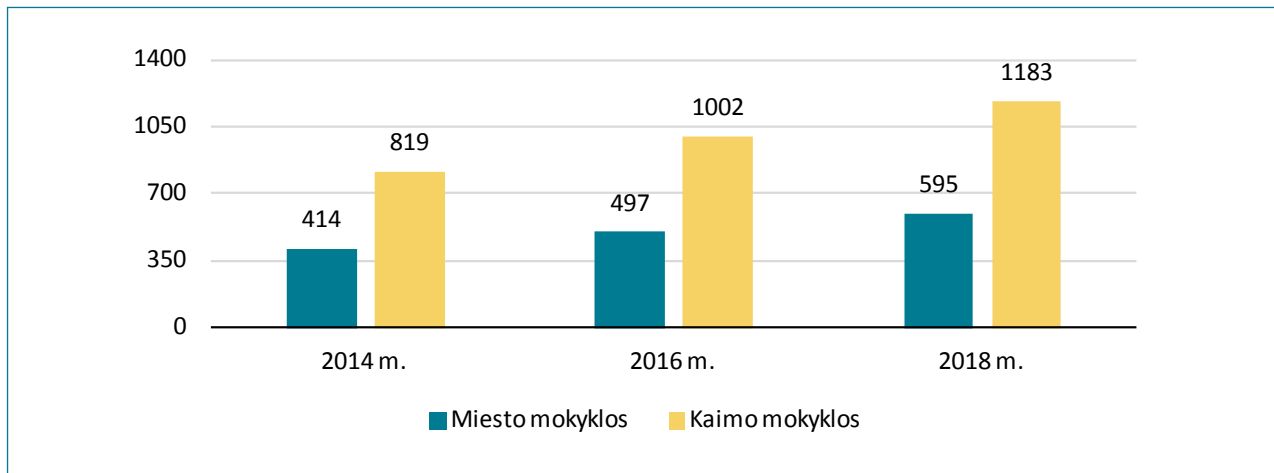
Mažiausiai ūkio lėšų vidutiniškai vienam mokiniui gauna miestų savivaldybėse veikiančios mokyklos. Tai lengva paaiškinti, nes miestų savivaldybėse veikia daugiausiai mokinių turinčios bendrojo ugdymo mokyklos. Daugiausiai ūkio lėšų skiriama žiedinėse savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms. 2018 m. taip pat aiškiai daugiau nei vidutiniškai ūkio lėšų buvo skirta žiedinių ir mažųjų savivaldybių mokykloms (12 pav.).

12 pav. Mokykloms skirtos ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur) pagal savivaldybės tipą

Vienam miesto mokyklos mokiniui tenka maždaug perpus mažiau ūkio lėšų nei kaimo mokyklose. Tai galima aiškinti kur kas didesniu mokinių skaičiumi miesto mokyklose, kuris ir užtikrina reikiamą ūkio lėšų kiekį. Iš 13 pav. taip pat matyti, kad ūkio lėšos vienam mokiniui kaimo mokyklose didėjo daug labiau nei vidutiniškai Lietuvoje.

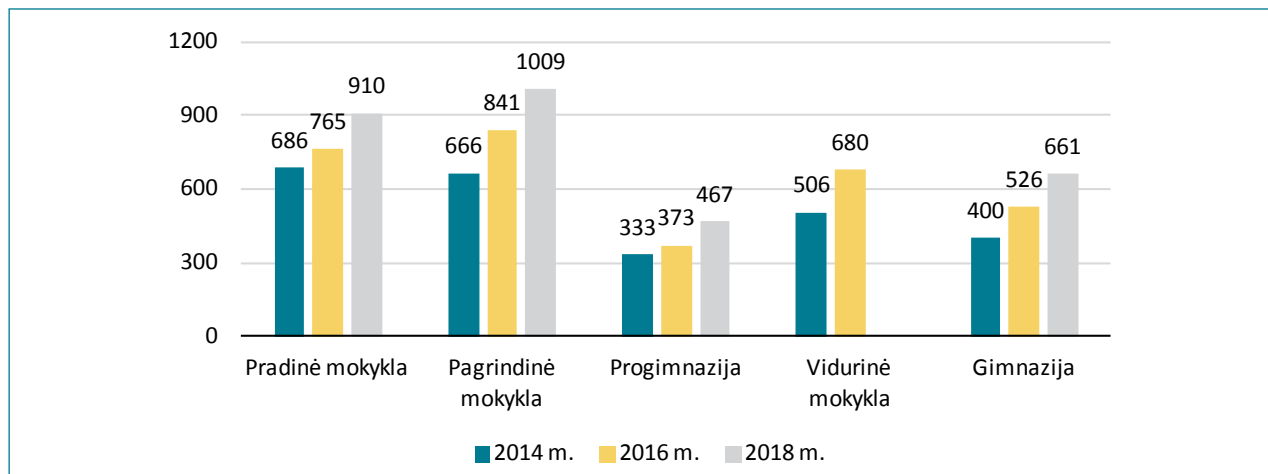
13 pav. Miesto ir kaimo mokykloms skirtos ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Analizuojant bendrojo ugdymo mokyklas pagal mokyklos tipą matyti, kad mažiausiai ūkio lėšų vienam mokiniui teko progimnazijose, o daugiausiai – pagrindinėse ir pradinėse mokyklose. Tai lengva paaiškin-

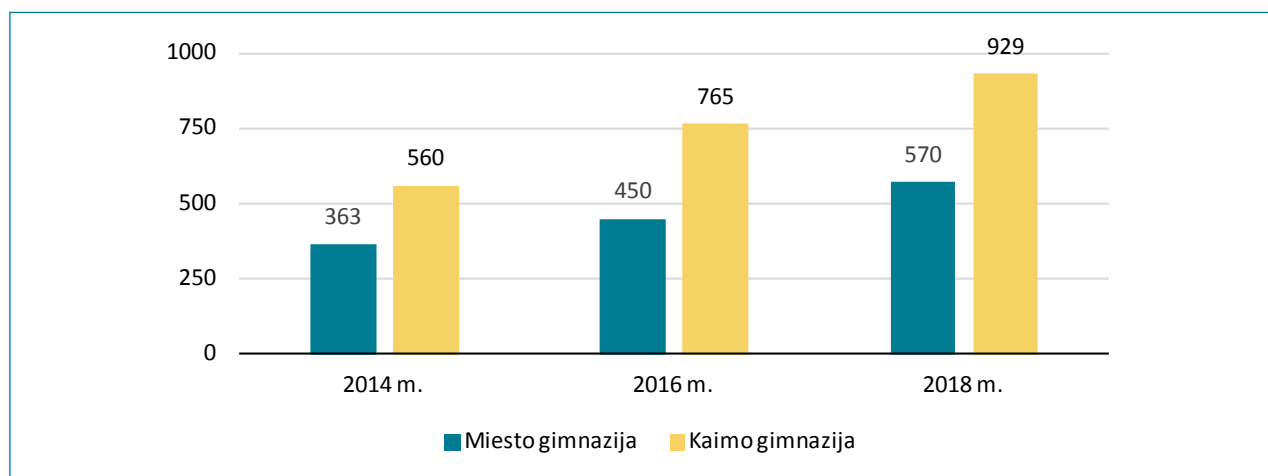
ti – progimnazijos dažnesnės miestuose, o pagrindinės mokyklos – kaimo vietovėse. Pradinės mokyklos paprastai nebūna labai didelės ir todėl, siekiant sudaryti deramą ugdymosi aplinką, vienam pradinių mokyklų mokiniui tenka skirti daugiau lėšų. Lyginant įvairiais metais skirtas ūkio lėšas matyti (14 pav.), kad jos pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose didėjo daug labiau nei vidutiniškai Lietuvoje (vidutiniškai Lietuvoje jos didėjo maždaug po 100 eurų).

14 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtos ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Iš 15 pav. matyti, kad kaimo gimnazijoms skiriama aiškiai daugiau ūkio lėšų nei miesto gimnazijoms ir lyginamais metais jos kaimo gimnazijose didėjo daug labiau nei vidutiniškai Lietuvoje. Todėl galima manyti, kad minėtą faktą, jog gimnazijoms ūkio lėšų buvo skiriama daugiau nei vidutiniškai Lietuvoje, daugiausia lėmė kaimo gimnazijoms skirtos didesnės ūkio lėšos.

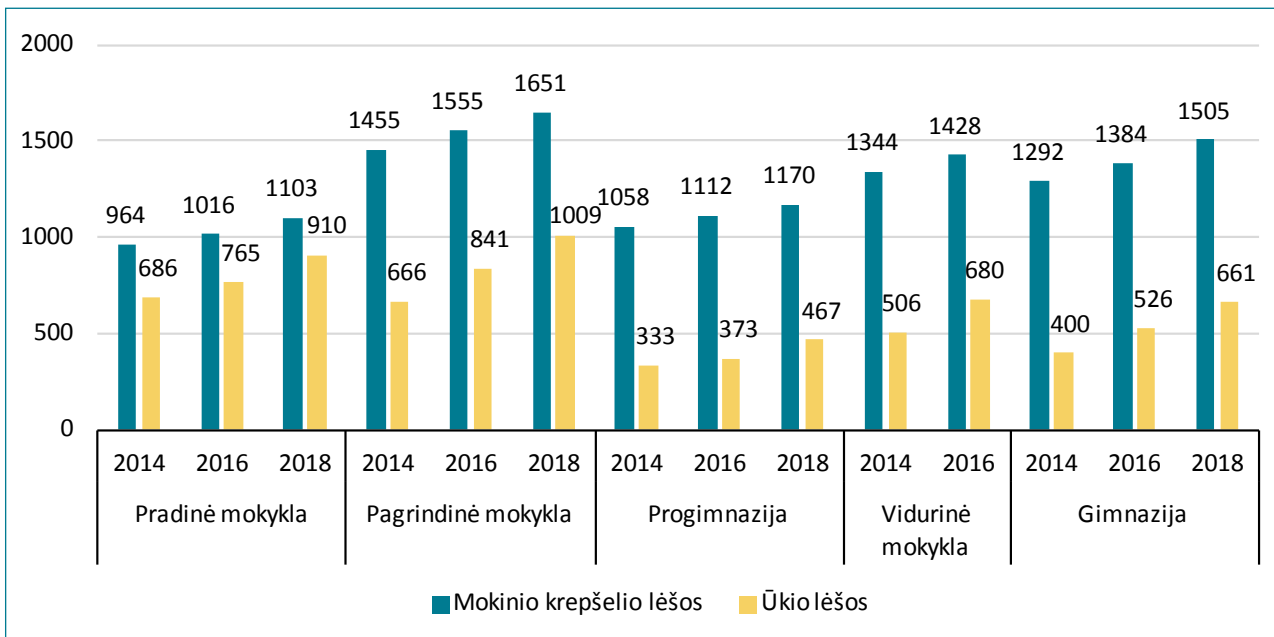
15 pav. Miesto ir kaimo gimnazijoms skirtos ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Lyginant bendrojo ugdymo mokykloms skiriamas lėšas pagal mokyklos tipą krinta į akis mokinio krepšelio ir ūkio lėšų santykis įvairių tipų mokyklose. Vidutiniškai Lietuvoje ūkio lėšos vienam mokiniui yra maž-

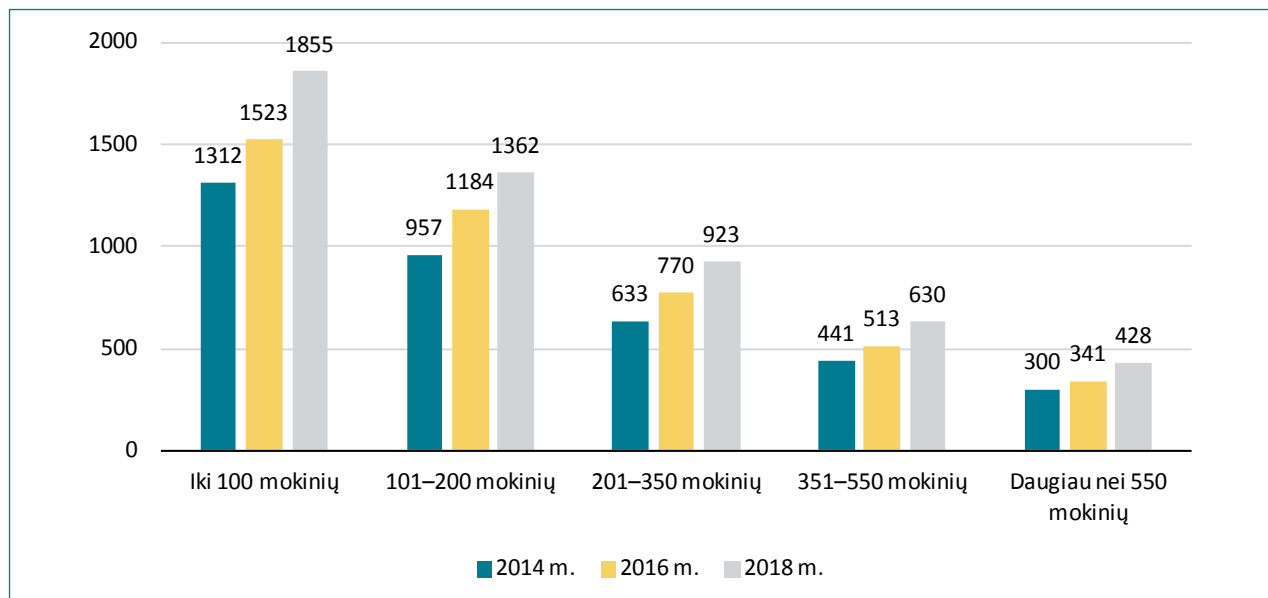
daug perpus mažesnės už mokinio krepšelio lėšas. Pavyzdžiui, 2018 m. Lietuvoje vienam mokiniui vidutiniškai buvo skirta 1420 eurų mokinio krepšelio lėšų ir 715 eurų ūkio lėšų. Iš 16 pav. matyti, kad įvairių tipų mokyklose mokinio krepšelio ir ūkio lėšų santykis yra nevienodas. Mažiausias jis pradinėse mokyklose, o didžiausias – gimnazijose.

16 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtos mokinio krepšelio ir ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

Lyginant skirtingo dydžio mokyklas matyti, kad daugiausia ūkio lėšų vienam mokiniui buvo skiriama mokykloms, kuriose mokosi mažiau nei 100 mokinių, o beveik keturis kartus mažiau – mokykloms, kuriose mokosi daugiau nei 550 mokinių. Iš 17 pav. matyti, kad mokykloms, kuriose mokosi iki 350 mokinių, ūkio lėšų vienam mokiniui skirta aiškiai daugiau nei mokykloms, kuriose mokosi daugiau nei 350 mokinių. Lyginant įvairiais metais skirtas ūkio lėšas vienam mokiniui, paaiškėja, kad jos mokyklose, kuriose mokosi iki 350 mokinių, didėjo daug labiau nei vidutiniškai Lietuvoje. Būtina atkreipti dėmesį į mokykloms, kuriose mokosi mažiau nei 100 mokinių, skiriamas ūkio lėšas. Jos daug didesnės nei vidutiniškai Lietuvoje vienam mokiniui tenkančios ūkio lėšos.

17 pav. Įvairaus dydžio mokykloms skirtos ūkio lėšos (vienam mokiniui, Eur)

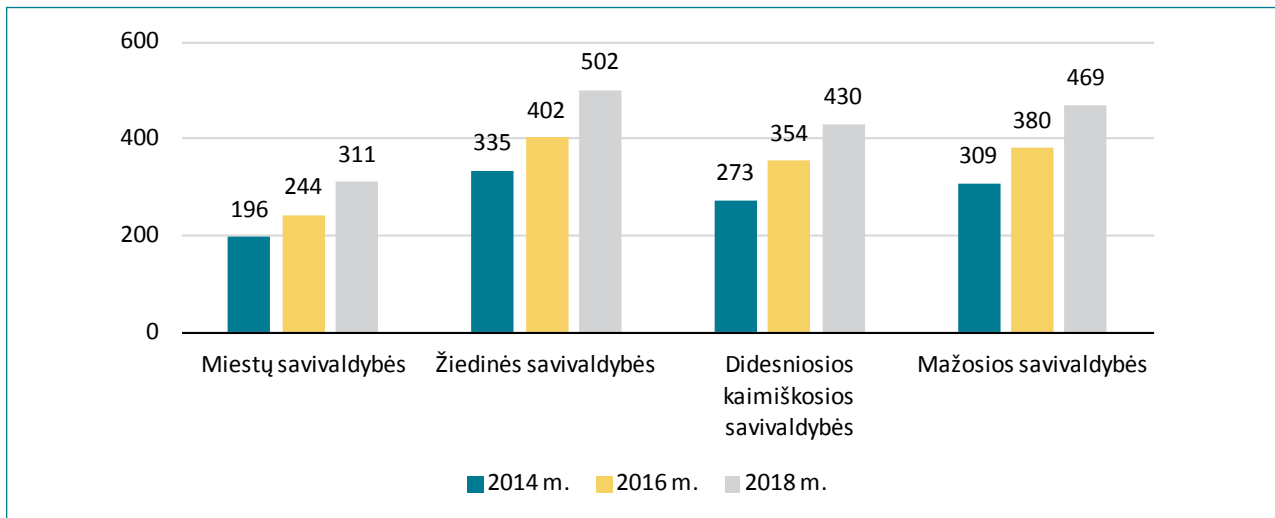

Mokykloms skiriamos ūkio lėšos, skirtos atlyginimams

Lietuvos savivaldybės iš savo biudžetų bendrojo ugdymo mokykloms ūkio lėšų atlyginimams skyrė 2014 m. 249 eurus, 2016 m. 312 eurų, o 2018 m. – 385 eurus vienam mokiniui. Taigi atlyginimams skiriama maždaug pusė bendrojo ugdymo mokykloms skiriamų ūkio lėšų ir ši dalis didėja: vidutiniškai Lietuvoje 2014 m. atlyginimams buvo skirta 50 proc. visų ūkio lėšų, 2016 m. – 52 proc., o 2018 m. – 54 proc. Atlyginimams skirtų lėšų didėjimas rodo, kad mokyklos arba įdarbina daugiau nepedagoginių darbuotojų, arba šiuo metu bendrojo ugdymo mokyklose dirbantiems nepedagoginiams darbuotojams nuosekliai didinami atlyginimai.

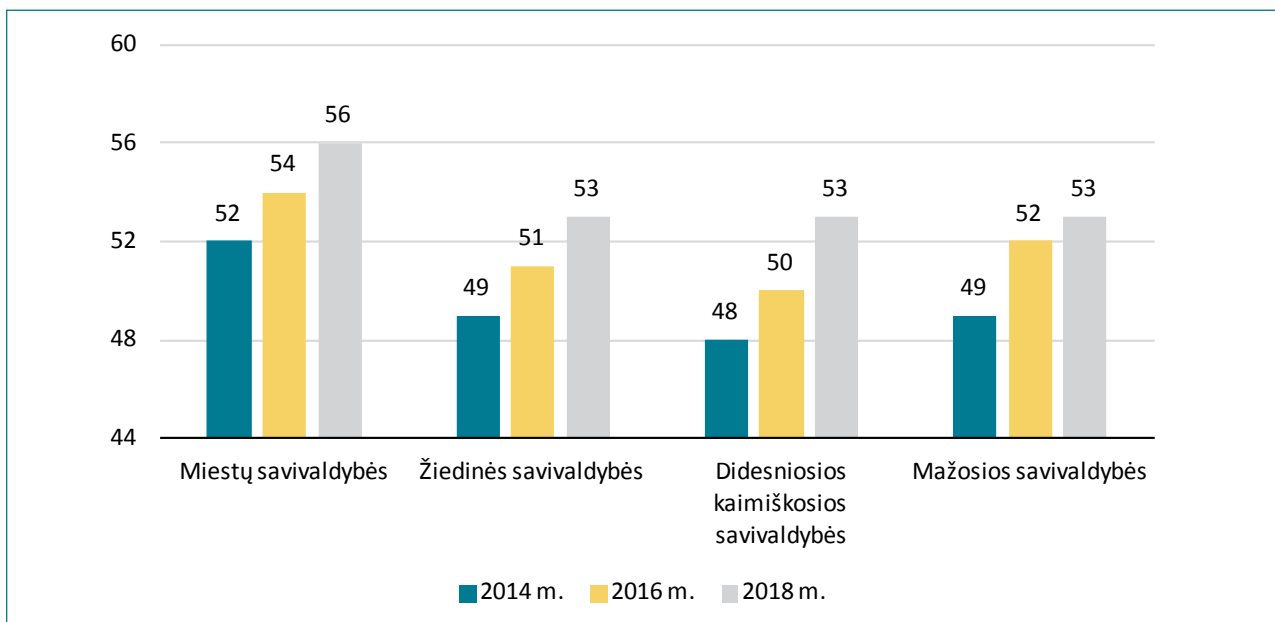
Mažiausiai atlyginimams skirtų ūkio lėšų (vienam mokiniui) skirta miestų savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms, o daugiausiai – žiedinėse savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms. Iš 18 pav. matyti, kad atlyginimams skirtų ūkio lėšų suma maždaug vienodai didėjo žiedinėse, didesniosiose kaimiškosiose ir mažosiose savivaldybėse.

18 pav. Mokykloms skirtos ūkio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur) pagal savivaldybės tipą

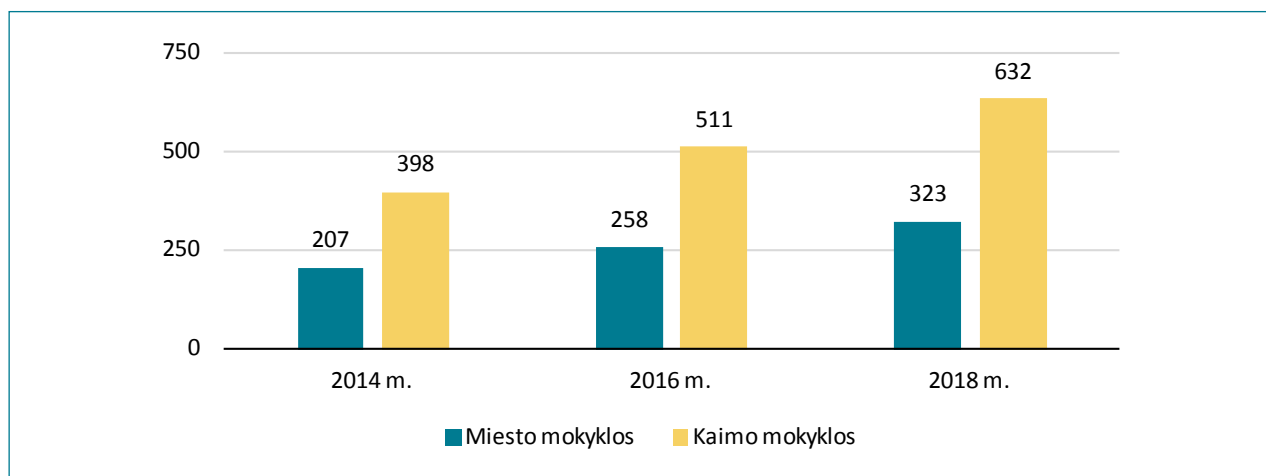

Priešingai nei mokinio krepšelio lėšų atveju, įvairiais metais atlyginimams skirta ūkio lėšų dalis nebuvo vienoda – ji nuosekliai didėjo. Iš 19 pav. matyti, kad miestų savivaldybėse, kuriose atlyginimams skirta ūkio lėšų suma vienam mokiniui yra pati mažiausia, didžiausia šių lėšų dalis naudojama atlyginimams. Kitų tipų savivaldybės atlyginimams naudoja iš esmės vienodą ūkio lėšų dalį.

19 pav. Mokykloms skirtų ūkio lėšų atlyginimams dalis (proc.) pagal savivaldybės tipą

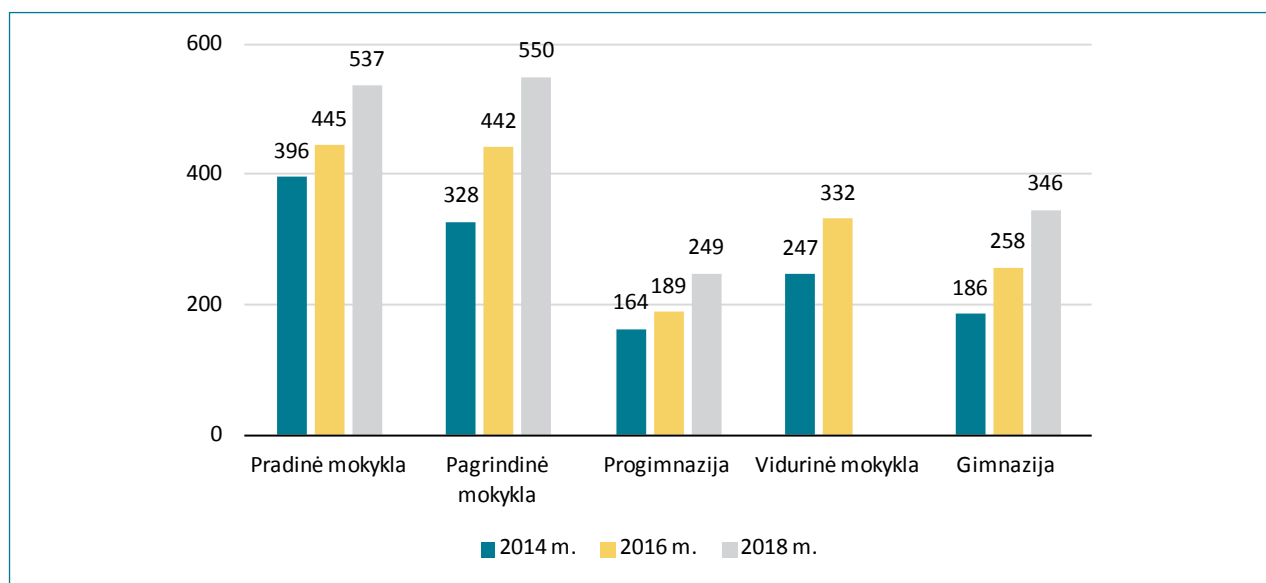

Kaimo mokyklose atlyginimams skirtos ūkio lėšos yra beveik du kartus didesnės nei miesto mokyklose (20 pav.).

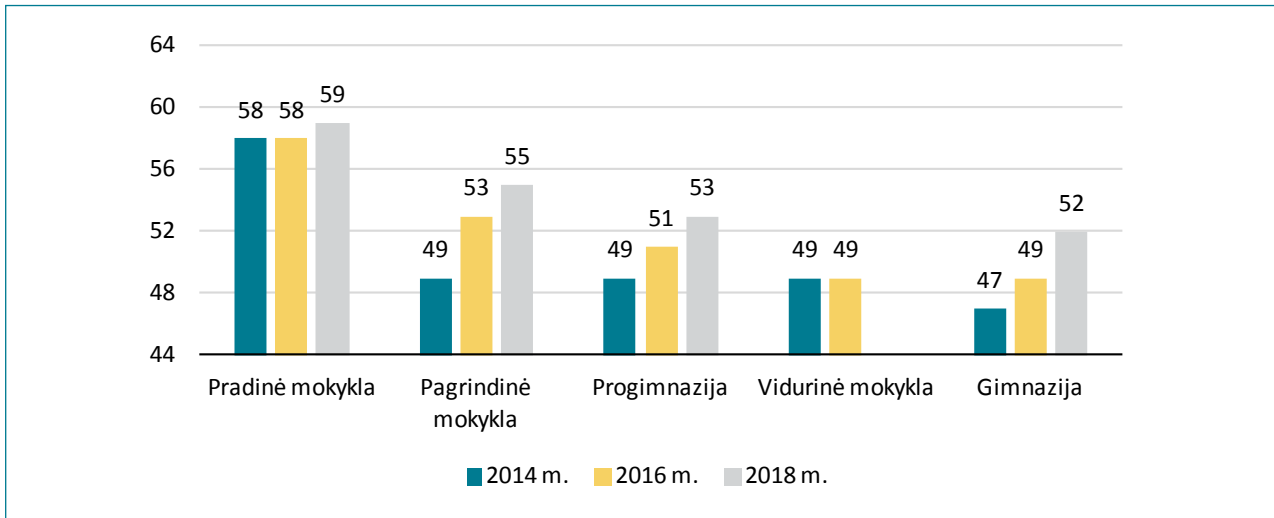
20 pav. Miesto ir kaimo mokykloms skirtos ūkio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

Analizuojant atlyginimams skirtą ūkio lėšų dalį miesto ir kaimo mokyklose galima teigti, kad ji miesto ir kaimo mokyklose per 6 metus didėjo vienodai po 2 proc. per dvejus metus, miesto mokyklose – nuo 50 proc. 2014 m. iki 54 proc. 2018 m., kaimo mokyklose – nuo 49 proc. 2014 m. iki 53 proc. 2018 m.

Nagrinėjant lėšas pagal mokyklos tipą matyti, kad mažiausiai ūkio lėšų atlyginimams (vienam mokiniui) skiriama progimnazijoms, o daugiausiai – pradinėms ir pagrindinėms mokykloms. Iš 21 pav. matyti, kad labiausiai atlyginimams skiriamos ūkio lėšos didėjo pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose.

21 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtos ūkio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

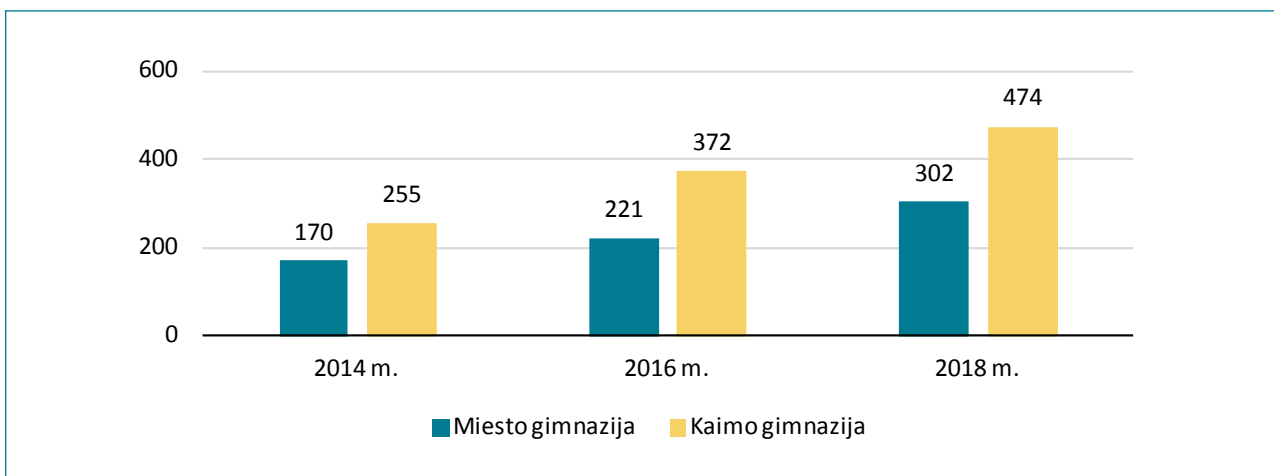
22 pav. Įvairių tipų mokykloms skirtų ūkio lėšų atlyginimams dalis (proc.)

Iš 22 pav. matyti, kad įvairių tipų mokykloms atlyginimams skirta ūkio lėšų dalis nėra vienoda. Didžiausia ji yra pradinėse mokyklose, o mažiausia – gimnazijose (vidurinių mokyklų 2018 m. Lietuvoje nebebuvo). Be to, pradinėse mokyklose atlyginimams skirta ūkio lėšų dalis per ketverius metus beveik nekito, o kitų tipų bendrojo ugdymo mokyklose (išskyrus vidurines mokyklas 2014–2016 m.) atlyginimams skirta ūkio lėšų dalis didėjo, labiausiai – pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose.

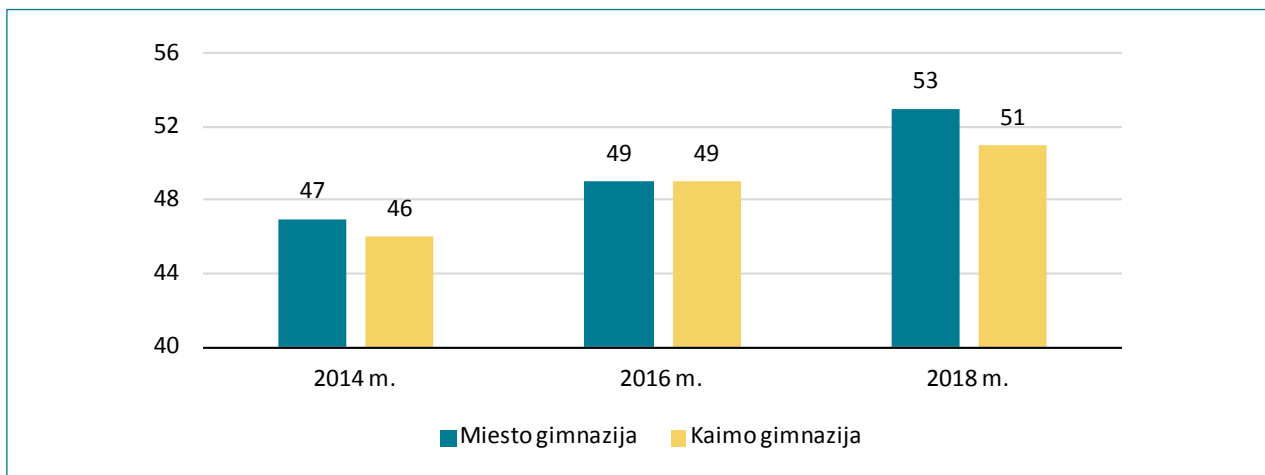
Iš 23 pav. matyti, kad kaimo gimnazijoms skirta daugiau ūkio lėšų atlyginimams nei miesto. Be to, atlyginimams skiriamos ūkio lėšos (vienam mokiniui) kaimo gimnazijose buvo didinamos daug labiau nei keturmetėse miesto gimnazijose.

23 pav. Miesto ir kaimo mokykloms skirtos ūkio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

Iš 24 pav. matyti, kad atlyginimams skirtų ūkio lėšų dalis miesto ir kaimo gimnazijose didėjo, ir beveik vienodai.

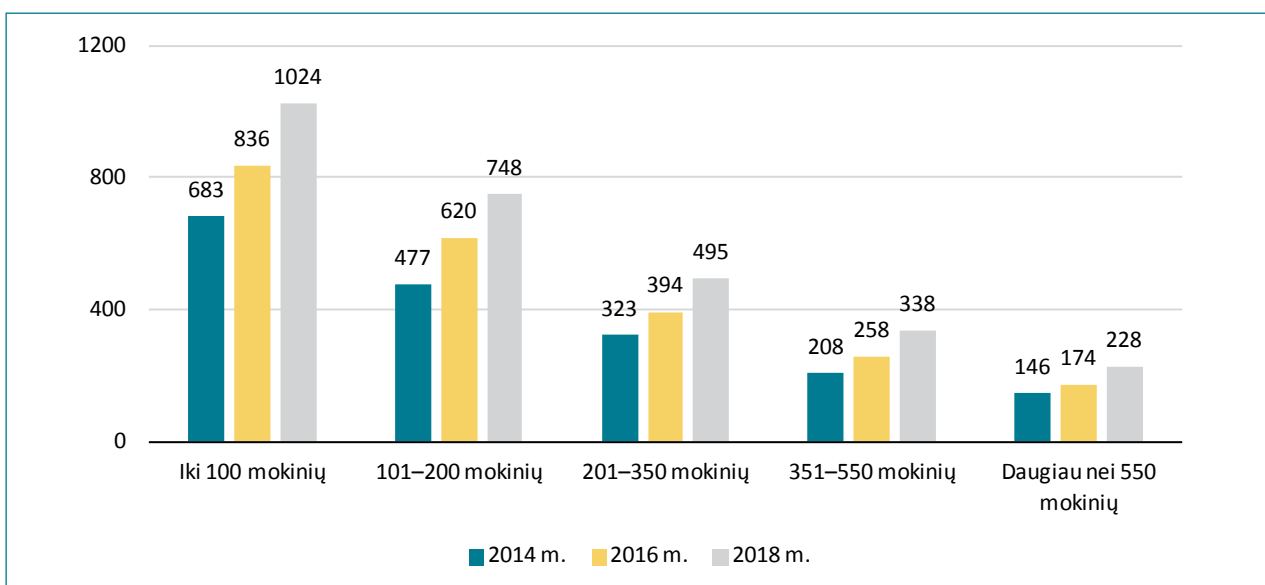
24 pav. Miesto ir kaimo gimnazijoms skirtų ūkio lėšų atlyginimams dalis (proc.) miesto ir kaimo gimnazijose

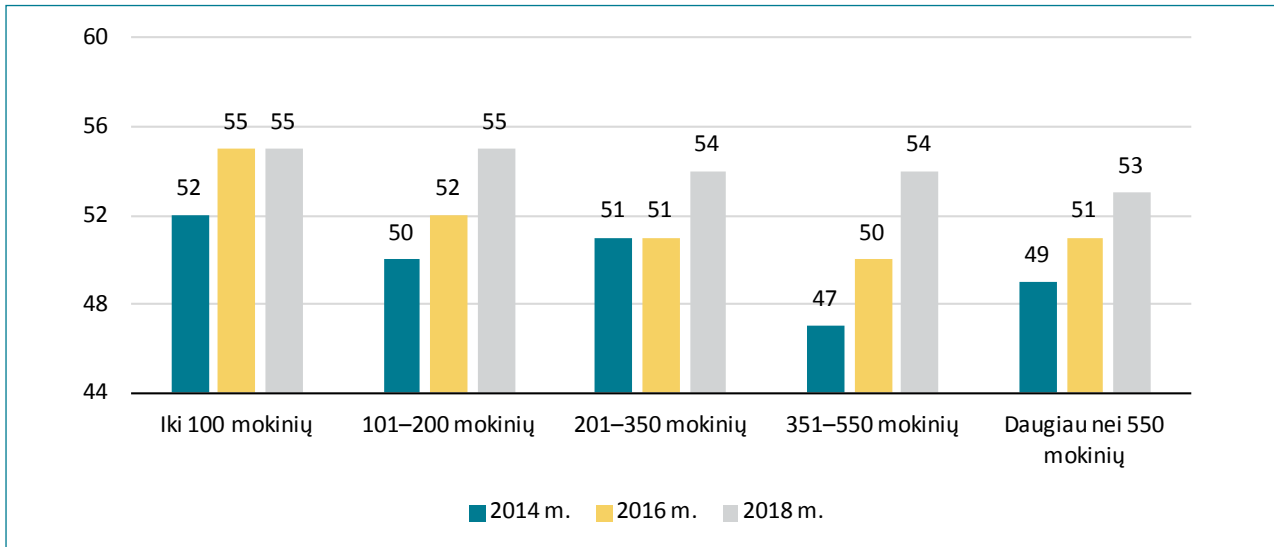
Išanalizavus įvairaus dydžio bendrojo ugdymo mokyklų gaunamas lėšas galima teigti, kad daugiausiai atlyginimams skirtų ūkio lėšų vienam mokiniui gauna mokyklos, kuriose mokosi mažiau nei 100 mokinių, o mažiausiai – mokyklos, kuriose mokosi daugiau nei 550 mokinių. Iš 25 pav. taip pat matyti, kad labiausiai atlyginimams skirtos ūkio lėšos didėjo bendrojo ugdymo mokykloms, kuriose mokosi iki 200 mokinių.

Lyginant atlyginimams skirtą ūkio lėšų dalį matyti (26 pav.), kad 2014 m. mažiau mokinių turinčioms mokykloms buvo skirta didesnė atlyginimams numatyta ūkio lėšų dalis, o per tolesnius ketverius metus atlyginimams skirta ūkio lėšų dalis didėjo visose mokyklose ir 2018 m. iš esmės išsilygino – visų dydžių bendrojo ugdymo mokyklose atlyginimams buvo skirta 53–55 proc. ūkio lėšų.

25 pav. Įvairaus dydžio mokykloms skirtos ūkio lėšos atlyginimams (vienam mokiniui, Eur)

26 pav. Įvairaus dydžio mokykloms skirtų ūkio lėšų atlyginimams dalis (proc.)

Pagrindinės analizės išvados ir rekomendacijos. Apibendrinus atliktos analizės rezultatus, galima formuluoti tokias išvadas ir rekomendacijas:

1. Dalį savivaldybėms pervestų mokinio krepšelio lėšų savivaldybės nustatyta tvarka naudoja tiesiogiai mokymo reikmėms tenkinti (pedagoginei psichologinei pagalbai organizuoti, brandos egzaminams organizuoti ir vykdyti ir pan.) ir mokykloms jų neperveda. Tačiau didžioji dalis mokinio krepšelio lėšų pervedama mokykloms. 2014 m. savivaldybės vienam bendrojo ugdymo mokyklų mokiniui pervedė vidutiniškai 1282 eurus, 2016 m. – 1344 eurus, o 2018 m. – 1420 eurų.
2. Didžiausias vieno mokinio krepšelis tenka mažosiose savivaldybėse ir žiedinėse savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms, kaimo mokykloms, pagrindinėms mokykloms ir gimnazijoms, mokykloms, kuriose mokosi mažiau nei 100 mokinių.
3. Atlyginimams 2014 ir 2016 m. buvo skirta 74 proc. mokykloms paskirstytų mokinio krepšelio lėšų, o 2018 m. – 75 proc.
4. Vidutiniškai vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui 2014 m. buvo skirta 503 eurai, 2016 m. – 605 eurai, o 2018 m. – 715 eurų ūkio lėšų.
5. Daugiausia ūkio lėšų vienam mokiniui skirta žiedinėse savivaldybėse veikiančioms bendrojo ugdymo mokykloms, kaimo mokykloms, pagrindinėms ir pradinėms mokykloms, kaimo gimnazijoms, mokykloms, kuriose mokosi mažiau nei 100 mokinių.
6. Vidutiniškai Lietuvoje 2014 m. atlyginimams buvo skirta 50 proc. visų bendrojo ugdymo mokykloms skirtų ūkio lėšų, 2016 m. – 52 proc., o 2018 m. – 54 proc. Atlyginimams skirtų ūkio lėšų didėjimas rodo, kad mokyklos arba įdarbina daugiau nepedagoginių darbuotojų, arba šiuo metu bendrojo ugdymo mokyklose dirbantiems nepedagoginiams darbuotojams nuosekliai didinami atlyginimai.
7. Itin daug mokinio krepšelio ir ūkio lėšų vienam mokiniui skiriama bendrojo ugdymo mokykloms, kuriose mokosi iki 200 mokinių. Nacionalinio egzaminų centro atliekami mokinių pasiekimų tyrimų ir nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai rodo, kad teikiamas ugdymas mažose mokyklose, nepaisant mažesnio vidutinio vienam mokytoji tenkančių mokinių skaičiaus, paprastai nėra geresnis, o dažnai ir prastesnis nei daugiau mokinių turinčiose mokyklose. Todėl bendrojo

- ugdymo mokyklų steigėjams siekiant racionaliai naudoti švietimui skiriamas švietimo, pirmiausia mokinio krepšelio, lėšas, būtina apsispręsti, ar verta savo savivaldybėje išlaikyti brangiai kainuojantį ir dažnai nepakankamai efektyvų mažai mokinių turinčių bendrojo ugdymo mokyklų tinklą.
8. Siekiant racionaliai naudoti švietimui skiriamas lėšas, būtina daugiau dėmesio skirti švietimo lėšų naudojimo stebėsenai ir į šią stebėseną įtraukti nuolatinę ir išsamią ne tik mokinio krepšelio lėšų, bet ir kitų mokyklos gaunamų lėšų naudojimo analizę. Kadangi yra daug bendrojo ugdymo mokyklų, kuriose šiuo metu vaikai ugdomi ir pagal priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programas, viešinant informaciją apie mokinio krepšelio lėšų naudojimą būtų pravartu atskirti informaciją apie bendrojo ugdymo mokyklos mokinio krepšelio, priešmokyklinio ugdymo vaiko krepšelio ir ikimokyklinio ugdymo vaiko krepšelio lėšas.
 9. Jeigu būtų nuspręsta stiprinti švietimo įstaigoms skiriamų lėšų stebėseną ir būtų rengiamasi analizuoti mokykloms skiriamas ūkio lėšas, vertėtų parengti mokykloms skiriamų ūkio lėšų analizės metodiką, kuri apimtų tiek mokykloms tiesiogiai skiriamas ūkio lėšas, tiek savivaldybės skiriamas lėšas deramai ugdymosi aplinkai mokyklose užtikrinti.
 10. Surinkti duomenys rodo, kad gana didelė bendrojo ugdymo mokyklų vadovų bei mokyklų buhalterių dalis kasmet disponuoja nemenka lėšų suma. Tokių lėšų valdymas mokyklų vadovams ir mokyklų buhalteriams kelia didelius reikalavimus, todėl vertėtų skirti daugiau dėmesio bent didesnių mokyklų vadovų ir buhalterių finansinių kompetencijų tobulinimui.

Suminiai analizės duomenys

Duomenys pateikiami eurai. 2014 m. duomenys perskaičiuoti į eurus iš litų.

Vienam mokiniui tenkančios lėšos (Lietuvos vidurkis)

Metai	Mokinio krepšelio lėšos	Iš jų lėšos atlyginimams
2014	1282	946
2016	1344	994
2018	1420	1060

Metai	Ūkio lėšos	Iš jų lėšos atlyginimams
2014	503	249
2016	605	312
2018	715	385

Vienam mokiniui tenkančios mokinio krepšelio lėšos

Savivaldybės tipas*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto savivaldybė	1211	1272	1332
Žiedinė savivaldybė	1408	1457	1513
Didesnioji kaimiškoji savivaldybė	1313	1382	1482
Mažoji savivaldybė	1360	1424	1531

* Pagal ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento taikomą klasifikaciją.

Mokykla pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto mokykla	1210	1267	1348
Kaimo mokykla	1542	1625	1701

Mokyklos tipas	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Pradinė mokykla	964	1016	1103
Pagrindinė mokykla	1455	1555	1651
Progimnazija	1058	1112	1170
Vidurinė mokykla	1344	1428	-
Gimnazija	1292	1384	1505

Gimnazija pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto gimnazija	1286	1349	1471
Kaimo gimnazija	1317	1494	1607

Mokyklos dydis*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Iki 100 mokinių	2062	2201	2336
101–200 mokinių	1658	1773	1873
201–350 mokinių	1248	1348	1463
351–550 mokinių	1208	1249	1351
Daugiau nei 550 mokinių	1169	1200	1256

* Nurodomas bendras mokinių bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriuose ugdomų vaikų skaičius.

Vienam mokiniui tenkančios mokinio krepšelio lėšos atlyginimams

Savivaldybės tipas*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto savivaldybė	889	939	993
Žiedinė savivaldybė	1048	1081	1128
Didesnioji kaimiškoji savivaldybė	972	1023	1107
Mažoji savivaldybė	1011	1059	1149

* Pagal ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento taikomą klasifikaciją.

Mokykla pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto mokykla	891	937	1005
Kaimo mokykla	1144	1207	1274

Mokyklos tipas	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Pradinė mokykla	710	748	821
Pagrindinė mokykla	1077	1153	1233
Progimnazija	780	823	873
Vidurinė mokykla	989	1062	-
Gimnazija	953	1024	1123

Gimnazija pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto gimnazija	948	997	1097
Kaimo gimnazija	978	1107	1201

Mokyklos dydis*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Iki 100 mokinių	1566	1642	1749
101–200 mokinių	1222	1308	1402
201–350 mokinių	917	997	1093
351–550 mokinių	896	925	1008
Daugiau nei 550 mokinių	861	889	938

* Nurodomas bendras mokinių bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriuose ugdomų vaikų skaičius.

Vienam mokiniui tenkančios ūkio lėšos

Savivaldybės tipas*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto savivaldybė	376	453	555
Žiedinė savivaldybė	689	781	944
Didesnioji kaimiškoji savivaldybė	570	708	816
Mažoji savivaldybė	635	728	877

* Pagal ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento taikomą klasifikaciją.

Mokykla pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto mokykla	414	497	595
Kaimo mokykla	819	1002	1183

Mokyklos tipas	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Pradinė mokykla	686	765	910
Pagrindinė mokykla	666	841	1009
Progimnazija	333	373	467
Vidurinė mokykla	506	680	-
Gimnazija	400	526	661

Gimnazija pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto gimnazija	363	450	570
Kaimo gimnazija	560	765	929

Mokyklos dydis	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Iki 100 mokinių	1312	1523	1855
101–200 mokinių	957	1184	1362
201–350 mokinių	633	770	923
351–550 mokinių	441	513	630
Daugiau nei 550 mokinių	300	341	428

* Nurodomas bendras mokinių bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriuose ugdomų vaikų skaičius.

Vienam mokiniui tenkančios ūkio lėšos atlyginimams

Savivaldybės tipas*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto savivaldybė	196	244	311
Žiedinė savivaldybė	335	402	502
Didesnioji kaimiškoji savivaldybė	273	354	430
Mažoji savivaldybė	309	380	469

* Pagal ŠMM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento taikomą klasifikaciją.

Mokykla pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto mokykla	207	258	323
Kaimo mokykla	398	511	632

Mokyklos tipas	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Pradinė mokykla	396	445	537
Pagrindinė mokykla	328	442	550
Progimnazija	164	189	249
Vidurinė mokykla	247	332	-
Gimnazija	186	258	346

Gimnazija pagal vietovę	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Miesto gimnazija	170	221	302
Kaimo gimnazija	255	372	474

Mokyklos dydis*	2014 m.	2016 m.	2018 m.
Iki 100 mokinių	683	836	1024
101–200 mokinių	477	620	748
201–350 mokinių	323	394	495
351–550 mokinių	208	258	338
Daugiau nei 550 mokinių	146	174	228

* Nurodomas bendras mokinių bei ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriuose ugdomų vaikų skaičius.

BENDROJO UGDYMO MOKYKLOMS SKIRIAMOS MOKINIO KREPŠELIO IR ŪKIO LĖŠOS **Tyrimo ataskaita**

Dizainerė *Dalė Dubonienė*
Redagavo *Mimoza Kligienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2018-12-03
Išleido Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras,
Geležinio Vilko g. 12, 03163 Vilnius

ISBN 978-9986-03-693-7 (Internetinis)

